КВІТЕНЬ
APRIL
1961

ОВИД

HORIZON

РІК XII., Ч. 4 (115)

ЦІНА 30¢

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Т. I. Поезії до року 1843.
Т. II. Поезії 1843 - 1847 рр.
Т. III. Поезії 1847 - 1857 рр.
Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.
Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.
Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.
Т. VII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. Капітанша.
Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.
Т. IX. Журнал.
Т. X. Листи.
Редактор тт. I - X — П. Зайцев
Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки — Д. Антонович.
Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови.
Т. XIII. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).
Т. XIV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві.
Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — О. Лотоцький, секретар — Р. Смаль-Стоцький,
Редактор — Павло Зайцев.
Автори пояснальних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:

Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Кравців Б., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Міяковський В., Одарченко П., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає Видавництво Миколи Денисюка напередодні 100-літніх ювілейних святкувань. Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за ввесь комплет цього монументального видання лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

ОВИД

H O R I Z O N

The Monthly Newsmagazine

Volume XII. No. 4. — April 1961

EDITOR

Mykola Denysiuk

PUBLISHER

Mykola Denysiuk Publishing Co.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, USA.
Tel.: EVerglade 4-3868

REPRESENTATIVES:

South America:
Mychajlo Danylyshyn
c. Mozart 614
Buenos Aires, Rep. Argentina.

Australia
Fokshan Library & Book supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49. Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Liege

Second-class mail privileges autorised at Chicago, Illinois

Autorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition & printed by Mykola Denysiuk Printing Co.
2226 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — USA.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $3.00 yearly.

Видає й редагує
Микола Денисюк

Мовний редактор —
Іван Боднарук

Надісланих рукописів редакція не звертає, як теж не веде листування з приводу невикористаних матеріялів. Статті, підписані прізвищем чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція застерігає собі право скорочувати статті й виправляти мову.

Всі права застережені.

Річна передплата;

Австралія і Англія	**— шіл. 30.-**
Бразилія	**— крузейрів 240.-**
Аргентина	**— арг. пезів 120.-**
ЗДА, Канада і ін.	**— дол. 3.-**
Німеччина	**— ДМ 10.-**
Франція	**— фр. фр. 800.-**

ЗМІСТ

Богдан Лепкий — **Великодні дзвони** (поезія) 3
" " — **Ікона** (оповідання) 3
" " — **Біля плащаниці** (поезія) 6
Володимир Гаврилюк — **Поезії** (Слов'янська валка; Осінній медоквіт) 6
Ярослав Курдидик — **Поезії** (Слід з кармену; Батурин; Гуща ліній) 6
Микола Чубатий — **Національна політика Кремля та історична наука** 7
Роман Турянський — **А. К. (Армія Крайова)** — У польській партизанці 13
Роман Завадович — **Українська Служба Божа на платівках** 15
Володимир Ласовський — **Антонич у масках і без масок** 19
Богдан Ігор Антонич — **Дім за зорею** 22
Ольга Решетило — **Писанки** 23
Богдан Лепкий — **Плащаниця** 23
М. Скала-Старицький — **Музика в творах Лесі Українки** 25
Р. Паклен — **Уваги до статті Івана Франка „Тарас Шевченко"** 27
Серед книжок — А. Галан — **Соборний борщ** Микола Понеділок: Соборний борщ); **І. Витанович — Бібліотека Націологічної Літератури** (Віктор Доманицький: 1. Націотворча роля гетьмана Мазепи; 2. Тарас Шевченко 31
Загадки — В. В. Ф. — **Великодня загадка** 32

На обкладинці: ЮР В ОГНІ (арт. мал. Володимир Бачинський)

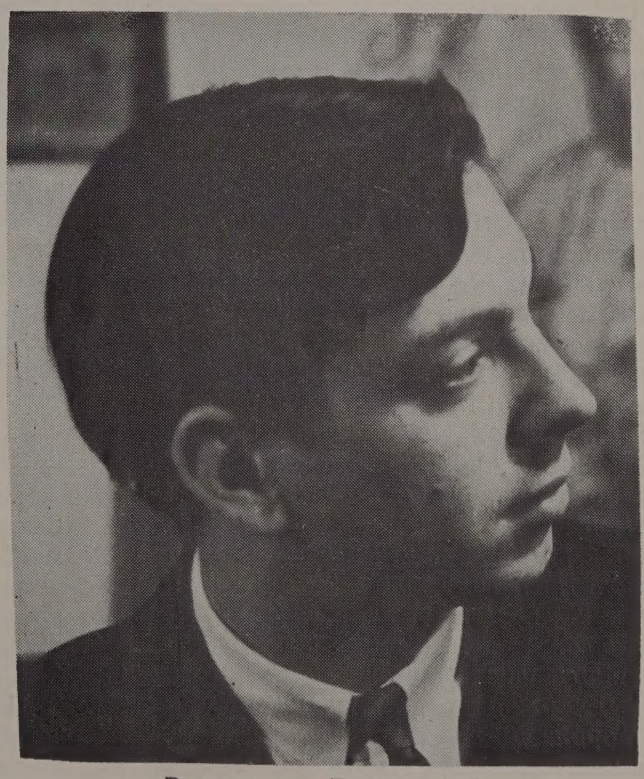

Володимир Бачинський

наш молодий мистець влаштував першу свою малярську виставку в Українському Літературно-Мистецькому Клюбі в Нью-Йорку (лютий 1961 р.), що пройшла з великим успіхом.

(Ближчі дані про мистця на 2-ій сторінці).

Від видавництва

Поява „Овиду" перед першим кожного місяця технічно забезпечена. Треба було багато зусиль, щоб дійти в Чікаґо до систематичної появи нашого журналу. Змогли ми це осягнути лише при помочі власної друкарні. Починаючи від цього числа, „Овид" появлятиметься так, що наші Читачі в ЗДА і в Канаді одержуватимуть його перед першим кожного місяця, а в інших країнах на протязі місяця, що ним датоване буде число журналу.

Редакційна розбудова „Овиду" поступатиме консеквентно з технічним забезпеченням. Нашим черговим завданням буде з'єднати при співпраці в „Овиді" якнайбільше добрих авторів різних ділянок творчої праці. Видавництво по своїх спроможностях зробило все можливе, щоб забезпечити появу журналу, а тепер спільно з авторами будемо намагатися, щоб „Овид" гідно репрезентував розвиток українського духового життя в ділянках науки, літератури, мистецтва й громадсько-суспільного життя. Запрошуємо до співпраці авторів, що ще з нами не співпрацювали. Радо вітамимемо нових авторів на сторінках нашого журналу.

„Овид" вільною трибуною виміни думок про різні актуальні проблеми українського життя. В „Овиді" друкуватимемо не тільки дискусійні матеріяли з різних ділянок української культури, але допускатимемо політичні дискусії на сторінках нашого журналу, що в них зможуть свобідно приймати участь автори різних українських політичних середовищ. Допускатимемо навіть полемічні виступи, але, очевидно, в рамках, так би мовити громадської і політичної гідности.

Акція підписки 14-томового видання творів Тараса Шевченка проходить успішно. Ми відвідали в останньому часі українські громади в Клівленді, Рочестері, Сиракюзах, Нью-Йорку, Ньюарку, Джерзі Сіті, Пасейку й Філадельфії. У деяких цих містах ми щойно започаткували акцію підписки творів Т. Шевченка, а в деяких її посилили. Інші осередки відвідаємо в скорому часі.

Поза редакцією „Овиду" в часі лютневої поїздки мали ми нагоду відвідати багато цікавих українських імпрез в східних містах ЗДА. Деякі з них відзначимо ще окремо в нашому журналі. Всюди відбувалися приготування до відзначування 100-річчя смерти нашого національного Пророка й всюди відчувалося, так би мовити шевченківську атмосферу. Були ми на пробах деяких найкращих і найбільших наших хорів, що маємо їх на чужині, як „Думка" в Нью-Йорку — (дир. І. Задорожний), „Кобзар" у Філадельфії (дир. А. Рудницький) і „Дніпро" в Клівленді (дир. Є. Садовський). Робимо заходи, щоб хори „Думка" з Нью-Йорку й „Дніпро" з Клівленду виступили в Чікаґо, що їх концерти тут спонзоруватиме наше видавництво.

Відвідали ми в Нью-Йорку також образотворчі виставки наших мистців Сергія Литвиненка й Віктора Цимбала. Не вспіли побачити виставки молодого мистця Володимира Бачинського, але за те відвідали його мистецьку робітню. Про ці виставки постараємося написати ще окремо. В. Бачинський наділив нас репродукцією свого мистецького твору „Юр в огні", що друкуємо на обкладинці цього числа „Овиду". В. Бачинський народився 1936 р. в Україні. Закінчив з дипломом Інститут Пратта, і пізніше студіював, як стипендист у Національній Академії рисунку, в Нью-Йорку.

Видавничі проблеми темою обговорення в Книгознавчій Секції УВАН. Книгознавча секція УВАН у ЗДА влаштувала 24 лютого 1961 р. сходини своїх членів і запрошених гостей з доповіддю видавця Миколи Денисюка. Визначену Управою тему доповіді п. н. „Історія мого видавництва" (Польща, Австрія, Аргентина, Канада, ЗДА), прелеґент розвинув також до обговорення актуальних важливих видавничих проблем у загальному.

Прелеґент вважає, що при оцінці недомагань в нашому видавничо-книгарському секторі, ми часто не об'єктивні. Ми, звичайно, складаємо вину за ці недомагання на якесь „абстрактне" громадянство. На думку Миколи Денисюка, українське громадянство, докладніше наш читач є лише одною ланкою і його роля хоч важлива, але аж остання в нашому видавничо-книгарському комплексі. Заки друковане слово доходить до читача то в його процесі виступають ще інші важливі чинники: автор, видавець, книгар і преса. Не всі ці чинники стоять на висоті свого завдання, а всі таки співвідповідальні за поважні недомагання в нашій продукції та поширенні друкованого слова.

Нарадами проводив голова Книгознавчої Секції Володимир Дорошенко. Участь при виміні думок після доповіді М. Денисюка приймали: пп.: А. Галан, О. Олесницький, В. Січинський, Н. Василів, Л. Отча, Л. Бурачинська, М. Данько, К. Туркало, М. Лобунька, О. Соневицька, Яр. Курдидик, В. Міяковський, В. Дорошенко і ін. На це засідання Книгознавчої Секції УВАН була спеціяльно влаштована виставка видань видавництва, на якій були заступлені всі видання з різних країн його видавничої діяльности. На чільнім місці були видані вже 8 томів 14-томового видання творів Тараса Шевченка й Трилогія „Мазепа" Богдана Лепкого. (Подаємо за пресовим звідомленням)

РІК XII., Ч. 4 (115)

ОВИД

КВІТЕНЬ, 1961

Богдан Лепкий

Великодні дзвони

НЕНАЧЕ В РАННІЙ, ОПАЛЕВІЙ МЛІ,
ПРИЧУЛИСЬ ДЗВОНИ В РІДНОМУ СЕЛІ.
ЛЕТІЛА З ВІТРОМ ЗВУКІВ ЗАВІРЮХА,
А Я СТОЯВ, ЗАДУМАНИЙ, І СЛУХАВ...
ОСЬ ПЕРШИЙ ПОДИХ РІДНОЇ ВЕСНИ
І ПЕРШІ МРІЇ, ПЕРШІ ЮНІ СНИ,
І ПЕРШЕ В СЕРЦІ ВИПЛЕКАНЕ СЛОВО
ВЕСНІВКОЮ РОЗЦВІЛОСЯ ЧУДОВО.
ГАГІЛКА ПЕРША, ПЕРШИЙ ХОРОВІД,
РОЗСПІВАНИЙ, РОЗМРІЯНИЙ ПОХІД
В МИНУЛЕ НАШЕ, А МОЖЕ Й МАЙБУТНЄ,
ЩОБИ ЗДІЙСНИЛОСЬ СЛОВО НЕЗАБУТНЄ
ПІСЕНЬ ВОСКРЕСНИХ...?
НАЧЕ ЗАВІРЮХА,
ЛЕТІЛИ ЗВУКИ, Я СТОЯВ І СЛУХАВ.
ЯК ЖЕ ДАЛЕКО ТІЇ ДЗВОНИ ГРАЛИ,
А ЯК ГЛИБОКО В ДУШУ ЗАПАДАЛИ,
ТІ СРІБНІ ДЗВОНИ В РІДНОМУ СЕЛІ,
ЩО ГОМОНІЛИ В ОПАЛЕВІЙ МЛІ!!!

Богдан Лепкий

І к о н а*)

Там, де здіймаються тепер високо понад дахами кам'яниць бані парафіяльної бережанської церкви, стояла колись, за моїх хлоп'ячих літ, невеличка, кам'яна церковця, перероблена з давнього вірменського, купецького маґазину. Грубезні контрфорси й довгі, вузькі вікна, з малими шибками в олив'яних рамах, робили її подібною до середньовічної твердині. Навіть головні, входові двері були вузькі й низькі, густо поцвяховані, щоб її ворог не міг розбити чи виважити. Колиб так, не дай Боже, пожежа, або інша тривога, то не знати хто вийшов би з душею. Але це нікому й на гадку не приходило, бо в неділю та свята церковця була повніська. А про відпусти, то вже навіть і не згадувати. У відпустові дні людей зомлілих на плечах виносили. Нарід із далеких сіл і міст плив до Бережан на прощу, бо в церкві була маленька домовина з мощами святого Івана і чудотворна ікона Богородиці. Мощі в престолі направо, а Богородиця наліво. Оба ті бічні престоли так само, як і головний, великий, збудовані в стилі раннього, шляхетного барокка, з різьбами не будь-якої руки, мали високу мистецьку вартість. Для шкільної бережанської молоді, від першої кляси шкіл вселюдних аж до восьмої гімназійної, церква мала окреме значення. Вона стояла в ринку, недалеко шкільних будинків, і кожний з нас, перед восьмою годиною, забігав туди просити Божої ласки та успіхів у школі. „Пізні Івани" впадали на хвилину й ставали коло дверей, „ранні пташки" вислухували цілої Служби Божої. Вони гуртувалися біля престолів. Коло правого звичайно правив гімназійний катехит, отець шамбелян Соневицький. З лівого престола дивилася на побожну молодь золоториза й темно-

*) Оповідання „Ікона" надіслав нам син автора, шановний д-р Л. Р. Лепкий. Воно ще не було ніде друковане й появляється вперше в „Овиді".

лиця ікона Богородиці. Про неї казали, що за давніх часів привезено її із Царгороду. Чи правда це, не знаю, але була вона не така, як інші ікони. Темнолиця, як у Вильні, Ченстохові, або в Зарваниці. Здавалось, більш спочутлива, може тому, що менше візантійська, хоч і не менш достойна. Вся вона — одна любов, одно милосердя, одна турбота про добро твоє і спасіння. Не бійся! Вислухає твоєї молитви, поможе тобі, бо кому відмовила б Вона Своєї помочі.

Не знати, який мистець, коли й де малював цю ікону, як називався, звідки був родом, світська людина, чи монах, далекий нам, чи близький, та, мабуть, не жадоба слави, тільки любов поводила його руками і пензлем, готовила й підбирала кольори.

Казали, що колись-колись, багато літ тому, на приказ великого пана, на Сіняві Сінявського, перевезено цю ікону до якоїсь іншої, не нашої святині. І не наші люди молилися до Неї й не наші уста співали їй хвалу. Осиротіла церковця і в ній престіл лівобічний немов осліп, стіна бо, без ікони, світила голим муром. Та вірні все таки приходили, навіть із далеких сторін, молилися хоч і не до ікони, то на спогад про неї. І не так тихі, хоч надійні слова молитви, як ці важкі зідхання неслися кудись понад церковне склепіння до неба. „Чом покинула Ти нас, о Пречиста! Куди пішла Ти від нас, заступнице й опікунко наша? Хто тепер таким ласкавим оком гляне на нас та хто лікуватиме немощі наші тілесні й духові? Вернися до нас, княгине наша небесна, й не покидай нас ніколи!"

Так молилася сотничиха Гориничка, що по втраті чоловіка сиділа на хуторі кінець города, на Адамівському передмісті. А мала вона доньку одиначку, Мартусю. Мартусин суджений пішов у козаки й не вертався. Визирала його цілими днями, а по ночах думками за ним літала. Аж знемоглася й занедужала важко. Чахла й марніла, як квітка без сонця. А жив у городі лікар старий, за границею вчений, що масті всілякі готовив і зела варив, помагаючи людям. Гориничка бігала до нього по ліки для своєї Мартусі. А як верталася з ними, то за кожним разом поступала до церкви, щоб скріпити їх цілющу силу молитвою до Пречистої.

Та від коли ікону з церкви забрали, ліки ніби ослабли й не помагали; Мартусі гіршало. Аж однієї ночі вона так важко захворіла, що, здавалося, не доживе ранку.

Мати вдягнулася й пішла в город до лікаря по ліки. Було це по Михайлі. Земля замерзла як кість, але сніг ще не падав. Надворі ні місяця, ні зір — темно. Від ставу віяв студений вітер, здирав солому із стріх і ґонти з дахів та кланцав вивісками над дверми крамниць. Город спав, нічні сторожі також. (Або ж вони не люди?) Гориничка бігла, аж їй дух у грудях спирало. У лікаря ще блимало світло. Видно, якісь ліки готовив. Прибігла, намацала молоток, що висів на ланцюжку біля дверей, і застукала ним тричі. Лікар відчинив, впустив її, а що вогонь ще горів у нього в печі, то незабаром і лік був готовий. „Спасибі вам", — сказала Гориничка й поклала цілого таляра на стіл. Лікар шукав за рештою — не було. „І не треба, — заспокоювала його гостя — щоб тільки помогло". „Поможе, побачите, що поможе, тільки не тратьте віри, бо що без неї ліки?" — казав лікар.

А надворі вихор скаженів. „Як же ви підете в таке?" — журився лікар. „Будь я молодший на марних десять літ, то відпровадив би вас, до вашої хати. Дивіться, навіть дверей відчинити не можу." І дійсно, вітер з такою силою напирав на двері, що вони ледве вдвох дали йому раду.

„Ще раз спасибі і будьте здорові!..." — „Ідіть здорові! Хай вас Бог провадить!" І Гориничка зіскочила із східців на землю. Земля була прикрита снігом, білим, як лебединий пух. І все ще сипався той сніг, густий та рясний, як вишневий цвіт. Вітер кидався на нього, як звір, хапав на свої невидні крила і навалював у кучугури. Гориничку обліпив цілу, від голови до ніг. Нічого, крім снігу, не бачила і, крім вітру, не чула. Аж згубилася поміж жидівськими дімками в закрутах вуличок. А там Мартуся дожидає її, мов спасіння!... Скоріше, скоріше, бо буде запізно! І Гориничка не йде, а біжить. Біжить і все дальше і дальше відбігає від свого хутора. „О Пречиста, спасай не мене, а доньку мою безталанну!" — кричить, щоб перекричати вітер. І... невжеж таки перекричала? Ущух. Не виє, не скаженіє, не божеволіє, лише покірно лягає на землю і тулиться до неї, як пес до ніг свого пана. — „Ходи за мною" — чує тоді Гориничка. Якийсь тихий, добрячий голос; хоче розплющити очі, та не може. Покірно й слухняно іде за ним, за тим голосом дивним, що одним махом відібрав усю вільну волю. Іде і за хвилину не бачить, не чує, що вона вже на великому майдані, ще трохи й перед церквою стане... Стала, і щойно тепер розплющила очі... Перед нею церковна ікона: Мати Божа, ця самісінька, що була перше. Ті самі очі незбагнуті, ті самі добряче всміхнені уста, ті самі благотворні руки. Оперлася плечима об церковні двері і ясність від неї вдарила далеко на майдан. Гори-

ничка упала ниць перед нею. „Встань і йди до недужої Мартусі!" — почула цей самий голос, що добувався з нелюдських уст, а летів прямо з неба.

Поки Гориничка вспіла піднятися з землі, церковні двері відчинилися й ікона переступила поріг. Тоді двері зачинилися знову за нею.

З церкви на хутір було недалеко. Гориничка перші сліди робила на білому снігу. Прийшла. Мартуся спала. Спала сном, що недужим вертає здоров'я. Тому то мати й не будила її. Краще хай сонце будить. Сонце найбільший лікар і всесильний.

Збудило. Поклало золоті пальці на її знеможені повіки й поцілувало в полинялі уста.

„Мені краще, матусю" — сказала й веселим оком побігла крізь вікно на поле. „Як гарно! Всюди сніг. Білий та білий, як пух. А коли його нападало стільки?"

„Вночі, дитино. Вітер приніс."

„А ти, як спала, матусю?"

„Добре. Як давно не спала... Але цить! Тобі ще не можна балакати. Набери перше сил."

„Наберу, як Бог мені позволить."

„Бог і Пречиста Марія."

Коли ранком паламар прийшов до церкви і побачив у престолі ікону, то очам своїм не вірив. Чи хто його наврочив, ману напустив на нього, чи він з ума зійшов? Вхопив голову в руки й бігав, як божевільний.

А тоді навколішки перед престолом упав і заридав радісними сльозами. „Ти знову в нас, Матінко Пречиста, заступнице небесна!..."

Так його застав старенький отець парох. Але й він довго протирав очі та не міг промовити слова; лише дрижав, як осиковий лист.

Не казав відчиняти церкви, поки ікони не заслонили старим образом, що висів у захристії. Боявся, щоб вороги знову її не забрали.

Аж змінилися часи і люди, на місце давніх володарів прийшли нові, й ікону знов відкрито.

І знову Вона, темнолиця і золоториза, спочутливими очима дивиться на тих, що прибігають до Неї із своїм горем і тривогами, вислухує їх благань терпеливо та помагає їм.

Коли й від кого чув я це оповідання, нині сказати не вмію. Колись... давно.

Та скільки разів нагадаю собі город, де я до шкіл ходив, стільки разів приходить мені також на гадку... Темна, зимова ніч. Город, як зачарований, спить. Ніде ні живої душі. Тільки по білім снігу, крізь великий майдан самітна жінка до церкви йде. Темнолиця і золоториза. Дитина на руках. Йде, не доторкаючись землі... А сніг паде й паде...

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

11 томів у ціні $82.50 за цілість. Продаємо на догідні сплати.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Avenue Chicago, 22, Ill.

Богдан Лепкий

БІЛЯ ПЛАЩАНИЦІ

Тямлю, як дитиною малою,
нарвавши фіялок синіх між гробами,
Росистих, свіжих, а сумних, як очі
Сиріт бездомних, біг я в церкву нашу
Стареньку, мохом поросту церковцю.
Там, перед царськими воротами на плиті
Лежав Розп'ятий.
Руки мав прибиті,
Ноги і ребра, а кров неповинна
З тих ран і з-під вінка з тернини
Спливала каплями великими важкими
На хустку білу, білу, як сніг свіжий.
Свічки воскові в головах горіли
І пахло свіжо наткане чатиння...
Сільського маляра рука невчена
Уміла стільки смутку і терпіння
І стільки жалю в це лице вложити,
Що кожний, в кого серце не з каміння,
Мусів здригнутися в душі і приклонити
Коліна перед Тим, що так хотів терпіти
І вмерти, щоб нас спасти від смерти.
Тямлю, неначе це було би нині.
В душі дитячій я згинав коліна,
Клякав на плиті біля плащаниці
І клав на рани Божі ті фіялки сині...
Тямлю, неначе це було би нині...

Володимир Гаврилюк

СЛОВ'ЯНСЬКА ВАЛКА

Сад обплівсь мохнатими грудьми,
Грубою корою хмар покрилось небо.
Із жертовників звелись дими,
Із жертовників потьмареного степу.
Гладко витучені коні й дубові теліги.
Соковиті овочі в міцних міхах.
Розрива, як жертву, жовту кригу
Схід, над сонними вінками хат.

ОСІННІЙ МЕДОКВІТ

На стрісі хатній сонце дрімки, дрімки,
За садом чистосиня неба стрімкість.
Надходе осінь, сохне виноград,
Біжить кудись тополь над полем ряд.
Як медокві́т, зо стріхи вечір капле.
О, як болить — од росяної краплі,
Що впала і розтанула в огні —
Земля у перестоялім вині.

Ярослав Курдидик

СЛІД З КАРМІНУ

Хто відкрив двері — я не знаю
(мов вітер ними сколихнув).
Кімната пахне свіжим чаєм,
і я питаю: „Хто тут був?"

Вікна німі, хоч і відкриті
на всю ширінь. А на столі
склянка, що чай в ній недопитий —
з слідом карміну. Два джмелі

влетіли з шумом у кімнату,
об стіни б'ються, об ослін —
хочуть самотність розігнати,
що, немов кіт біля колін,

м'яко леститься, прилягає...
Дивлюсь: підходить до вікна
ромашка, що казки всі знає,
і м'яті шепче щось вона.

БАТУРИН

У кожний вечір похилений смуток
клячить на порозі прастарої церкви.
Хмари, як голуби — голуби ж, як хмари
дахи обсідають забутого міста.

Старість сивим мохом, що пахне віками,
пише епопею цих глибоких вулиць,
що по них бродить одвічна задума
і слідів шукає козацького панства.

„Їх не знайдете", шепчуть чорні тіні,
„Тут все спопеліло, згоріло, умерло.
Живими остались тільки оці мури,
що піднялись гордо, і говорять з небом.

ГУЩА ЛІНІЙ

Світяться біло розквітлі каштани
поміж лямпіони лапастого листя,
і кидають тіні на самотню площу,
що повернула до сонця обличчя.

Не відходь, півдне. Пристань, подивися
через гущу ліній, що притьмом проходять,
як мініятура білого всесвіту
розпростерла крила й обніма людину.

Микола Чубатий

Національна політика Кремля та історична наука

Михаїл Покровський, приятель Леніна та впродовж перших 12 років офіціяльний історик комуністичної партії Росії, а згодом Совєтського Союзу, окреслив історичну науку як політику з поглядом на минуле. Розумів він своє визначення історії в той спосіб, що хоч історик оперує фактами та відзеркалює події минулого, він все має на увазі сучасну політику у своїх історичних заключеннях. Тому для большевиків історія перша поміж усіма науками повинна бути партійна й тільки така історія, що приносить користь комуністичній партії, є правдива. Давній науковий об'єктивізм ленінський марксизм відкидав на смітник, як буржуазний пережиток. Для комуніста історичною правдою є те, що корисне для політики партії, і навпаки, все, що противиться політичній лінії партії, є історичною неправдою.

Очевидний нонсенс такої доктрини виходить наверх тоді, коли політика комуністичної партії міняється, бо тоді те, що недавно вважалося за непомильну правду в Совєтському Союзі, стає науковою неправдою, а давня неправда деколи стає правдою. Таке лучилося з патріярхом російсько-совєтської історії Михаїлом Покровським, старим большевиком та комуністом-ідеалістом. На історію Московщини дивився він як на сотки літ реакції та заскорузлости; Московське царство було в очах Покровського кероване тиранами та ворогами працюючих мас. До перших тиранів він зарахував не тільки царя Івана Грізного, але також Петра I, Катерину II, Миколу I та інші постаті з історії Росії.

На Росію дивився Покровський як на найгіршого типу колоніяльну державу, що тримала в неволі не тільки азійські народи, але також східньо-европейських слов'ян — українців та білорусинів. Тому, обстоюючи комуністичний лад на всіх просторах Совєтського Союзу, він уважав національно-визвольні рухи тих народів все ж таки за рухи поступові, яким треба давати можливість розвитку, чого вони не мали за царату.

Хоч не всі перші вожді большевиків та не у всім погоджувалися з Покровським, то до 1930 року його історичні погляди втримувалися, бо вони були корисні для існуючої комуністичної партії. В так званій Жовтневій Революції мала група добре зорганізованих большевиків прийшла до влади шляхом перевороту, сполученого відразу з терором. Проти себе мали большевики потужні чинники старої Росії, православну церкву, патріотів імперії, вчених, військовиків, яких впливи треба було зруйнувати при допомозі гноблених дотепер народів та й самих мас московського народу; в цій ситуації наукові історичні погляди Михаїла Покровського помагали комуністичній партії втримуватись при владі та закріплювати свою силу.

Та вже коло 1930 року комуністична влада була закріплена, сили давньої царської імперії знищені, а навіть внутрі самої комуністичної партії влада опинилася в руках єдиного „диктатура пролетаріяту" Сталіна, коли він переміг Троцького, й тому прийшов час наново централізувати розхитану російську імперію. До голосу в Центральнім Комітеті Партії тепер прийшли російські шовіністи. Політика комуністичної партії змінилася у зовсім протилежнім напрямі. Треба було знову ціле минуле московського народу зобразити в принаднім світлі. Царі-тирани, включно з царем-садистом Іваном Грізним, стали тепер заслуженими патріотами, що творили „централізовану московську державу". Загарбницьке колоніяльне панування Москви почали зображувати як благодатне для тих же поневолених народів, бо „московське панування приносило поступ у їх заскорузлі країни під власними февдальними володарями".

Річ природна, що історичне навчання Михаїла Покровського мусіло бути тепер формально партією засуджене (1936 року).

В Москві на місце старого вченого марксиста-большевика науковим провідником для істориків Совєтського Союзу став тепер недокінчений семінарист Сталін, який пише для вчених істориків поучення: „Як писати історію Совєтського Союзу". Він поручає писати вже не історію народів, але історію „одного совєтського народу". Дотеперішні історії поодиноких народів СССР слід було переписати, відповідно до вказівок Сталіна, першого Секретаря Політбюра Партії. Очевидно, історія Московщини мала бути привернена до давньої світлости. Цар Іван Грізний удостоївся не тільки історичного виправдання, як заслужений творець „Централізованої Московської Держави", але навіть окремого фільму, що мав совєтські маси переконувати, чому кривавий терор володаря Росії, чи то старої, чи сучасної, має своє виправдання.

Історична наука в Совєтах дісталася тепер

під безпосередню контролю Центрального Комітету Партії, щоб у нову історичну науку СССР не попав ніякий ухил від політичних плянів Кремля. Головний історичний журнал совєтської (російської) Академії Наук „Вопроси Истории" перейшов під безпосередню контролю Центрального Комітету Партії; зрештою, й начальним редактором журналу „Вопроси Истории" стала Анна Панкратова, член ЦКомітету Партії.

Історичні інститути в академіях наук неросійських народів фактично перестали існувати, як такі, що давали малу користь, бо від тепер мала бути вже на ділі одна совєтська історична наука, зцентралізована в Москві. Рік1930 відомий в історії підсовєтської України, як рік погрому української науки та культури.

Статтю Сталіна „Як писати історію Совєтського Союзу" передруковували всі історичні та мовознавчі журнали; на неї покликувалися тепер старі вчені історики, як на євангелію, та з обов'язку годилося давати цитати з того, наділі зовсім загальникового та маловартного, еляборату. Та всі зрозуміли, що твір Сталіна хотів сказати, а саме, що Партія вимагає такої історії, яка стояла б на становищі, що існує вже одна совєтська нація та й доказувала, чому всі народи Совєтського Союзу мають зливатися в одну совєтську націю.

Сказавши розумно, саме поняття „совєтська нація" досить мало переконливе, бо що значить слово „совєтський" або „радянський"? Це поняття означає спосіб організування законодатної влади від найнижчих автономічних територіяльних одиниць до цілого Совєтського Союзу. Але щоб сама устроєва форма держави могла стати ідеологічною основою нової нації — це просто несерйозно. Нації, як продукт історії, народжуються впродовж сотень років на трохи глибших основах, як сама адміністраційна система Совєтів. Це зрозуміли в Кремлі та зформували в Москві цілу бригаду московських істориків, які мали придумати якусь нову історичну основу під совєтську націю. Повернути просто до „одного русского народу", як було за царату, тепер, при існуванні все таки 15 совєтських націй, було неможливим. Зокрема існування народів українського та білоруського, як окремих націй, тепер уже було неможливо заперечити; а вони саме перші мали увійти в тіло тої нової совєтської нації, як три східньо-слов'янські народи, що з московським народом мали не тільки близьке історичне минуле, але також близьку культуру, стару церковно-слов'янську мову, як давню літературну мову, східнє християнство тощо. Ці два східньо-слов'янські народи згідно з постановами в Москві мали бути інтеґровані з москалями в одну совєтську націю в першу чергу, бо інтеґрація мусулманських народів совєтської Азії чи малих народів Кавказу відсувалася, як менше важна справа, на дальші часи.

Совєтська імперія потребує сильної основи — одної совєтської нації, і три східньо-слов'янські народи, що становлять біля 75% населення СССР, інтеґровані в одно національне тіло, могли б стати могутньою базою імперії. Навпаки, національні сепаратизми українців та білорусинів, створення навіть у рямцях Совєтського Союзу справжніх національно відокремлених республік, це постійна загроза, що совєтська імперія буде мати хитку основу на одній тільки московській, чи там російській нації.

Працю московської групи совєтських істориків перервала друга світова війна. Щойно по війні відновилися археологічні та архівні студії, зокрема відносно Київської Руси, бо там сталінські історики сподівалися знайти якісь історичні основи для тривкішої єдности москалів, українців та білорусинів. Совєтські археологи перекопали наново місця грецьких колоній на північному побережжі Чорного моря, перекопали територію Києва та всіх княжих городів з часів Київської Руси. Рівночасно йшли також археологічні пошукування на етнічній території московського та білоруського народу. Розкопки на території північної торговельної магістралі Київсько-Руської Держави, Новгороду Великого, дали навіть несподівані висліди, відкриття східньо-европейських папірусів, писаних на березовій корі.

Совєтські історики та архівісти переглянули архіви турецькі, арабські, монгольського походження та архіви інших народів Близького Сходу, даючи історикам східньої Европи новий, досі невідомий матеріял, який, опрацьований об'єктивно фаховими істориками, кидав нове світло на минуле України, Білоруси та Московщини, однак, не давав він совєтським історикам того, чого бажала від них партія, а саме доказів на давню єдність трьох східньо-слов'янських народів.

Навпаки, нові археологічні та архівні відкриття давали цінний науковий матеріял на доказ чогось протилежного, а саме на прастару формацію української нації, що розвивалася зовсім незалежно від московської та білоруської, під зовсім іншими культурними впливами, зокрема грецького клясичного світу. Це до предків москалів та білорусинів не мало ніякого відношення.

Та використовувати ті матеріяли для створення української історичної синтези про початки української нації було неможливо в підсовєтській дійсності, де українська історична наука була під централістичним диктатом московських наукових установ, а справжня українська історична наука, зокрема відносно українського середньовіччя, просто не існувала так, як і нині не існує.

Не притягнули уваги українських істориків поза Україною важливі відкриття совєтського археолога Б. Рибакова, які пересунули найстаршу історію Київської Руси-України майже на три сотки літ узад. Факти досі уважані за легендарні набрали історичного авторитету, а саме оснування Києва устійнено як історичну подію на половину шостого століття, себто біля 1400 років тому назад. На ці часи припадав теж початок першої династії київсько-руської держави, основника Києва, Кия.

Та всі ці для української історії такі інтересні події минулого відбувалися як частина політики чорноморської области, виразно обмеженої на півночі південною смугою східньо-европейського лісу, себто південною межею території москалів та білорусинів. Серйозний московський учений не міг того останнього заперечити й таким чином пов'язати події на українській території середнього Подніпров'я в якийсь спосіб з розвитком цілої східньої Слов'янщини, себто теж як частини минулого московського народу.

Однак, партія потребувала саме тої прастарої єдности, тому партійний ленінградський історик Мавродин із виразним насиллям над історичною правдою виступив 1948 року із своєю теорією про „одну праруську націю", мнимого попередника та одно спільне праджерело москалів, українців та білорусинів.

Праця В. Мавродина „Формація Русской Нации", написана, як популярна книжка для російських комуністів, твердила, що початку московського народу треба шукати в Київській Русі, бо вже в половині 9-го сторіччя на території Київської держави існувала одна праруська нація. Жила вона на території Чорного моря на півдні по Архангельськ та Біле море на півночі, від Ужгороду та Мукачева на заході, по Волгу на сході. Ця „прарусска нація" говорила одною спільною „прарусскою мовою", мала одну спільну релігію та одну культуру, одно національне почування та навіть один патріотизм.

Східнє християнство та церковна організація ще скріпили національну єдність тої прарусской нації. Ця прарусска нація процвітала аж до нападу татар, хоч сама Київсько-руська держава розпадалася політично на февдальні князівства та уділи. Однак, наїзд татар та частинна окупація земель прарусской нації татарами, а пізніше Литовським Великим Князівством та Польщею спричинили розбиття прарусской нації на три народи — на москалів (у Мавродина „русских"), українців та білорусинів.

Найкраще тяглість прарусской нації зберегли москалі; українці зформувалися як окрема нація щойно на переломі 14-го й 15-го сторіччя, білорусини ще пізніше. Хоча колись одна „прарусска нація" розкололася на три частини, то свідомість колишньої національної єдности все існувала й серед українців й серед білорусинів, як теж туга за поновним об'єднанням з москалями.

Теорія „прарусской нації" була чисто політичним твором для потреб нової національної політики Кремля супроти українців та білорусинів, що прямує до створення одної совєтської нації. Теорія Мавродина „прарусской нації" мала стати немов історичним підпертям для національної політики Кремля. З цеї теорії мало б виходити, що москалі, українці та білорусини були колись одною нацією, яку розкололи її вороги на три частини, приневолюючи жити частини розколеної „прарусской нації" в чужих державах. Тепер, коли всі ці три народи знайшлися знову в однім Совєтськім Союзі, привернення цих трьох народів, розколених ворогами, до національної єдности, як одної совєтської нації, ставало річчю зовсім природною.

Цей винахід Мавродина був принятий дуже прихильно Сталіном та партією, однак, стрінувся з критикою справжніх учених істориків та мовознавців, які десь у половині 1953 року на науковій дискусії в московській Академії Наук скритикували теорію одної „прарусской нації" як мало правдоподібну, бож на таких великих просторах, говорили, серед племен так різних ступенів цивілізації ледве чи можлива була така єдність мови, культури та національної свідомости.

Та вся наукова дискусія на цю тему в СССР відразу припинилася, коли 10 січня 1954 року з нагоди 300-річчя Переяславської Угоди Центральний Комітет Партії проголосив так звані „Історичні Переяславські Тези", в яких на першому місці партія надала свою найвищу санкцію теорії Мавродина про існування одної „прарусской нації", спільної праматері москалів, українців та білорусинів. Тим чином у Совєтськім Союзі всяка дискусія над тим

питанням стала неможливою; навпаки, всі історики обов'язані приняти її за сущу правду та до неї в усіх своїх наукових чи публіцистичних працях застосуватися.

На ділі Мавродина теорія „прарусскої нації", потверджена Центральним Комітетом Партії, позбавлена всяких наукових підстав. Початок тої видуманої „прарусскої нації" мав би припадати на половину 9-го сторіччя, себто на час приходу варягів із півночі та встановлення династії Рюрика на престолі існуючої вже три сотки літ держави Київської Руси із столицею в Києві. Прихід варягів до Києва потягнув за собою прилучення до Київської Руси зовсім дотепер чужих територій, положених в полосі східньо-европейського лісу з племенами, що жили дотепер зовсім окремим політичним, економічним та культурним життям.

Київська Русь, як показують саме новітні відкриття совєтських істориків, жила дотепер триста років під власною династією Кия та була вже економічно та культурно відносно розвиненою країною, яка мала досить живі зв'язки з високо цивілізованими державами чорноморського басейну. З територіями східньо-европейського лісу, себто з територіями московського та білоруського народу, зв'язки були дотепер дуже слабі.

Київська Русь це була в основному хліборобська нація, а північні прилучені території вели життя передусім мисливсько-рибальське. Щодо цивілізації Київська Русь була країною вже цивілізованою, натомість прилучені племена жили життям зовсім примітивним. Про велику різницю в цивілізації племен із рільничих просторів степової полоси Київської Руси та племен, що жили в полосі лісу, багато говорить найстарший український, так званий Початковий Літопис. За словами того літопису, перші жили людським життям (образом) та мали свій звичай та обичай, другі жили скотським (тваринним) життям (образом).

На етнічній території московського народу в 9-11 сторіччях більша частина етнічного субстрату була походження угро-фінського та говорила навіть неслов'янською мовою. Прилучений до київської держави проти власної волі Великий Новгород постійно суперничав із Києвом та ніколи аж до свого упадку (1478 р.) не хотів називатися Руссю, тільки „народом Великого Новгороду". А плем'я в'ятичів, що увійшло в етнічний склад московського народу, ще сто літ по приході вар'ягів до Києва бунтувалося проти панування Києва і щойно Святослав Завойовник приневолив його слухати київських володарів.

Прилучені до Київської Руси північні землі майбутнього московського та білоруського народів ще в половині 10-го століття добровільно не хотіли платити податків для Києва, тому київські князі були приневолені щороку висилати окремі військово-фінансові експедиції для збирання податків шляхом так званого полюддя, що було знане навіть візантійському письменникові цісареві Константинові Порфірородному, який описує систему полюддя.

Також поганська віра київських русичів різнилася від віри племен майбутнього московського та білоруського народів, що показалося після введення християнства. Ще 80 років після охрищення Руси-України на московській півночі вибухали поганські повстання, що їх очолювали тамошні поганські жреці-волхви та заводили там наново поганство, чого зовсім не було на українському півдні.

Одним словом, „прарусска нація" з одною мовою, одними звичаями, одною культурою, одною національною свідомістю та навіть патріотизмом це чиста видумка групи московсько-комуністичних істориків для чисто політичних цілей винародовлювати українців та білорусинів. Такої одної нації ніколи не було, навпаки, український нарід формувався як окрема нація, вже від шостого століття. В половині 9-го сторіччя варяги, що прийшли з півночі, прилучили під панування Києва чужі території слабо цивілізованих племен півночі до вже зформованої української національної держави.

Прилучені до Київської Руси-України північні території в Києві були трактовані як етнічно чужі колоніяльні території, що вже було знане у Візантії. Цісар Константин Порфірородний, сучасник св. Ольги, пише, що Руська Держава складається з Руси та з просторів „поза Руссю". На Руси-Україні трактували північні землі цілий час аж до нападу татар як колоніяльні області „поза Руссю". В літописах в багатьох місцях Руссю називаються тільки території нинішньої України і постійно протиставляться вони територіям нинішнього московського та білоруського народів, як не руським. Вони тільки належали до Руської Держави або, як тоді говорили, до Руської Землі.

Очевидно, з Києва старалися асимілювати ці території при допомозі культурних засобів Київської Руси, себто християнства, літератури, державного устрою тощо. Одначе, етнічні та культурні антаґонізми були такі сильні, що культурні впливи Києва не були в силі припинити, щоб на цих територіях при ослабленні політичної влади Києва не творилися

нові політичні організми та нові народи: московський та білоруський уже в другій половині 12-го сторіччя. При кінці 12-го сторіччя формування московського та білоруського, як окремих народів, ворогуючих із Києвом, було вже фактом доконаним. Столицею нового московського народу став Суздаль, потім Володимир над Клязьмою, вкінці Москва; столицею білоруського народу став Полоцьк.

Всі ці факти для московської партійної історії не існують.

Совєтська теорія „прарусской нації" це хитро замасковане давнє московське навчання про „один русскій народ" із трьома племенами, про одну „русску мову" з трьома діялектами. За царату говорили, що України „нема, не було й бути не може", а тепер у Совєтах учать, що Україна є, але це пізня та неприродна поява, як продукт ворожих сил, що розщепив одну Русь на три народи, які все, одначе, тужили за єдністю і скоро знов стануть одним народом, що тимчасово називається совєтським. За кількадесят літ він напевно повернеться до своєї „історичної назви русского народу", бо вийшов із „спільного прарусского кореня".

Як за царських часів, так і тепер, іде передусім спір за те, хто був творцем високої культури Київської Руси; чи той самий один „русскій народ", безперервно існуючий від половини 9-го століття, себто московський народ, що нині присвоїв собі назву „русского народу", чи хтось другий, в цім випадку український нарід, творець Київської Руси та її культури. Серед теперішнього свідомого українського громадянства недоцінюють нашої найстаршої доби Київської Руси як солідного фундаменту української нації, а молодше покоління, виховане в дусі націоналістичних кличів, прямо з неохотою говорить про якусь Русь, що в середньовіччі на сто відсотків покривалася з нинішньою назвою нашого народу Україна.

Упродовж періоду від шостого сторіччя (як доказують найновіші історичні досліди) аж до половини 14-го сторіччя український нарід створив окремий круг східньо-християнської слов'янської культури, що сміло могла суперничати з західнім латинським та східньо-середземноморським, грецько-візантійським кругом культури. В XI столітті Київська Русь-Україна була наймогутнішою та найкультурнішою нацією на континенті Европи, другою по візантійській нації, що не була чисто европейською, але европейсько-азійською нацією. Бременський хронікар із часів Ярослава Мудрого записує, що Київ це перший суперник Візантії.

Культура створена київсько-руською (себто українською) нацією мала свої окремі високовартісні прикмети. Вона опиралася на гуманітарних основах того етносу, що постійно замешкував степову та лісо-степову полосу південно-східньої Европи по обох боках Дніпрової водної артерії. Гуманітаризм староукраїнського права був рідким явищем у середньовіччі та не мав свого продовження поза Україною на Московщині. Київське християнство всі дослідники характеризують як зразкове здійснення Христової науки на землі, як рідку рівновагу поміж світською та духовною владою, які на латинськім заході та на візантійськім сході були в постійнім зударі. Українська поетична вдача, талант до мистецтв це безперечно близькі впливи старої клясичної грецької культури на культуру України. Всі ці прикмети високої культури Київської Руси, яких у Москві ніхто заперечити не старається, відзначалися м'якістю та широко розвиненим індивідуалізмом (теж грецьких клясичних впливів), що не позволяли створити сильну державну організацію та втримати Київсько-Руську державу, яка, починаючи від половини 9-го сторіччя розрослася далеко на північ на чужі етнічні, неукраїнські, території. Ця м'якість цілого староукраїнського державного ладу при постійнім наступі степовиків із сходу остаточно причинилася до упадку староукраїнської держави та до її окупації більше твердими сусідами; держави-імперії творять залізом, а не шовком.

Та все таки, втративши політичну силу, український нарід зберіг свою культуру Київської Руси, свою власну духову індивідуальність, свою гордість із старої батьківщини, Руси. Та культурна вищість Руси помогла зберегти індивідуальність української нації по нині. Доба козацької романтики не вистачила б була зовсім для створення самостійної української нації, як у нас загально думають. Козацька романтика на частині української національної території тільки помогла оживити стару гордість Київської Руси.

Ось і причина, чому Москва, яка постійно змагає до злиття українського народу з московським, так завзято бореться за права до тої духової спадщини, якою була культура Київської Руси. І хоча всі історики московського народу признають, що культура Київської Руси була в основному інша, більше гуманна та більше одуховлена від культури московського народу наступних століть, то все ж постійно борються за те, щоб позбавити український нарід тої національної власности, а

період Київської Руси якимсь способом зробити власністю московського народу. Відібрати українському народові період його найвищого духового розвитку впродовж довгих соток літ перед татарською руїною, період Київської Руси, це головна політична ціль Москви, й часів царату, й часів московської совєтської імперії. Тому й треба було Кремлеві створити штучну теорію про одну „прарусску націю". Це великий недолік нашої самостійницької ідеології та нашої практичної політики, що вони не виходять від найтвердших основ української нації, минулого Київської Руси, та не шукають повороту „до джерал...", на що так інтуїтивно звертав увагу український клясик Зеров.

Натомість вагу тих українських джерел знаменито розуміє Москва та ударяє в них нині, висуваючи історію, а передусім історію Київської Руси, на першу боєву лінію протиукраїнського фронту. Нині в підсовєтській Україні не вільно інакше писати про Київську Русь, як у дусі теорії „прарусской нації", а щоб оминути можливі конфлікти, українським історикам заборонено взагалі писати синтетичні праці на тему Київської Руси. Переглядайте „Український Історичний Журнал", публікацію призначену радше для поборювання української історії, а переконаєтеся про це.

В дусі теорії „прарусской нації" наказано викладати історію України в усіх школах та клюбах України, хоч трубоносці партії в Україні вже нині піддають думку взагалі не викладати окремо історії України, але тільки в з'вязку з історією Совєтського Союзу.

Щоб створити добру опінію для Совєтського Союзу й показати його ворожість до імперіялізму та колоніялізму, совєтські історики несуть науку про „прарусску націю" в широкий світ, на міжнародні конґреси історичних наук. На останнім XI Міжнароднім Конґресі Історичних Наук у Стокгольмі ЦКомітет Партії подбав, що на цім конґресі аж три поважні совєтські вчені виступили з доповідями на тему Київської Руси, очевидно, в дусі офіціяльної науки партії про одну „прарусску націю".

Легко собі уявити, якою прикрою несподіванкою для совєтської офіційної історії та для самої партії було поміщення у програмі конґресової Слов'янської Комісії доповіді українця історика, автора цих рядків, на тему „Київська Русь та формація трьох східньослов'янських націй". З боку совєтської влади запротестовано проти допущення на той конґрес українських істориків із еміґрації. Коли ж таки на Конґресі доповідь відбулася, треба було бути свідком гострої дискусії совєтських істориків з українським доповідачем.

Гостроту дискусії викликала в них свідомість наукової безсильности офіціяльної совєтської теорії про „прарусску націю" та неминучої наукової поразки перед широким світом учених істориків. Цю поразку совєтських істориків на тему для них найважнішу ствердив очевидець, польський історик О. Галєцкі, в одній публічній американській доповіді: „Український історик Чубатий — говорив Галєцкі — виложив переконливо український погляд на Київську Русь, що викликало гостру полеміку з боку совєтських істориків, з якої український історик вийшов переможцем".

Прикро тільки, що українське громадянство так мало доцінює історичний відтинок визвольного фронту України та його повністю занедбує. Наукові історичні студії, зокрема студії старих „джерел української духовости", повністю занедбані і в наслідок цього ми поволі сходимо до стану неісторичної нації, не зважаючи на те, що саме історичні досліди українських істориків 19-го і 20-го сторіч, популяризовані серед української маси, стали реалізацією заклику Шевченка розбудити український народ шляхом піднесення національної свідомости — „хто ми, чиї сини, ким за що закуті". Крайня пора, щоб політичні провідники українців на еміґрації більше зацікавилися цим занедбаним відтинком українського визвольного фронту.

Щойно появився вперше

„ОСТАННІЙ ПРОРОК"

роман ЛЕОНІДА МОСЕНДЗА

456 сторінок друку. Ціна книжки: у твердій оправі $6.00, в картоновій — $4.50. Видано заходом Ділового Комітету для видання творів Л. Мосендза в Торонті. Жадайте у Вашій книгарні або замовляйте в Діловому Комітеті за адресою:

Mr. M. FEDORENKO, 155 PARKSIDE DR., TORONTO, ONT. CANADA.

ВИЙШЛА З ДРУКУ

поема Олекси Бабія

„ПОВСТАНЦІ"

Книжка має 180 сторін.

Ціна одної книжки $1.75

Поему „Повстанці" можна купити:

Ukrainian Bookstore,

2315 CHICAGO AVE., CHICAGO, ILL. USA.

Книгарні й кольпортери дістануть опуст.

Роман Турянський

А. К. (Армія Крайова)

У польській партизанці

ЧАСТИНА ДРУГА

З полоненими німцями, азербайджанцями й кавказцями А. К. поводилася бездоганно. Але біда, як у її руки попали калмики, козаки або власівці; їх негайно розстрілювали. „Аковякам" садистам, які любили „мокру забаву", давали українців.

Мовчки стоять хлопці з пов'язаними руками. Про що вони думають? Дивлюся на того молодого хлопця. Йому не більше, як 17 років, в нього біле волосся, лагідне дитяче обличчя. Може він думає про матір, якої вже більше не побачить? А оцей рослий, чорнобривий мужчина, в нього напевно є жінка й діти, які надаремне будуть вичікувати його повороту. А решта цих молодих хлопців, кожний із них залишив вдома свою Наталку, Оксану чи Орисю. Будуть тужити і ночами плакати ті дівчата, що довго не пише коханий. Може забув, може не кохає? Хлопців з пов'язаними руками повели в ліс...

Не вернуться вони ніколи до своїх, додому. Вони сплять вічним сном. Хоч у чужих мундурах і в чужій землі, мріють вони про Вільну Україну.

Наближався фронт. Червона Армія дійшла до Висли під Варшаву. Не бажаючи, щоб польський комуністичний уряд перший зайшов до Варшави, А. К. розпочала повстання проти німців і захопила у свої руки владу у столиці. Червона Армія припинила офензиву і чекала, поки вигасне повстання. По 63 днях боїв А. К. скапітулювала. Політичний маневр польського уряду в Лондоні не вдався. Після невдалого повстання А. К. почала нову еру, — еру співпраці з німцями. Ця співпраця була дуже вузька і обмежувалася до виміни полонених, призначення зв'язкових і заключення пакту неагресії.

В партизанських відділах були теж жінки. „Акачкі", як їх називали, служили в санітарній службі, брали участь у нападах, ходили на стійки, разом з мужчинами їли, мились і спали під одною веретою... В результаті „акачкі" приносили більше сорому, як слави польським жінкам. По приході Червоної Армії на західні землі України й Білоруси НКВД ліквідувало збройні відділи А. К., а старшин депортувало на Сибір. На польських землях НКВД роззброювало А. К. і наказувало її членам розходитись. По цій научці прийшли „згори" інструкції, щоб перед приходом Червоної Армії розв'язати А. К.

Дрижала і стогнала земля від вибухів бомб і „катюш", велика червона заграва сповістила: наближається фронт. День перед приходом Червоної Армії відбулась остання відправа. Командант „хвилево" звільнив усіх від військових обов'язків, аківці зложили зброю і порозходились кожний у свою сторону. А. К. перестала існувати.

Ніччю в лісі ми закопали зброю. Німці відступили. Сиджу в хаті, де був обсерваційний пункт А. К. Крізь вікно дивлюся на світ. Здалека виглядало, неначе б чорні гадюки повзли по білому снігу. Гадюки виростали, наближувались. Це ряди червоноармійців по полях ішли гусаком уперед, на Берлін. У перших рядах були переважно азіяти. Вони минули хату, не затримуючись, перейшли село; за ними прийшли інші. Все більше і більше їх було. Неначе саранча вкрили поля й дороги. За ними їхали панцерні й артилерійські з'єднання.

Я вийшов перед хату і приглядався до вояків. Мішок на шнурку на плечах, на задку підскакує окопчений котелок, за халявою дерев'яна ложка, а в руках пепеша (передні частини були озброєні пепешами) — ось як вони виглядали.

Як тільки перекотився фронт, у село заїхало НКВД. Я вийшов із села. Йдучи полями „навправці", на краю одного села побачив я на снігу кров, трохи дальше лежали мертві тіла азербайджанців. Оце їх історія: Вони попали в німецький полон. Опісля служили в допоміжних відділах при Вермахті. Звідтіля втекли до А.К. і були приділені до мого відділу. Одної ночі вони перебігли до червоної партизанки. По приході Червоної Армії ними „заопікувалось" НКВД. В нагороду за вірність комуністичній владі дістали від НКВД кулю в голову...

Головно з „аківців" організується нове підпілля у „Людовій Польщі". Це вже не масова організація, якою була А. К., а одиниці, пересіяні через густе решето, творять конспірацію. Нова організація не творить збройних відділів, бо її завданням є передусім інформаційна служба. Збудовано сітку радіостанцій, які повідомляли базу про події в краю. (База була в Італії при армії генерала Андерса). Зв'язкові ходили з мельдунками туди й назад. Багато нових членів не могли „працювати", бо не мали документів.

Мені доручили забезпечити їх у потрібні їм легітимації і посвідки. Їжджу з міста до міста

по цілій Польщі, виконуючи доручені мені справи. Не раз під час подорожей мав я більше або менше „приємні" зустрічі з поляками з Коломиї. Ось одна з таких зустрічей: У Катовицях на вулиці зустрів я знайомого поляка. Він був у мундурі сотника військової жандармерії, йшов під руку з якоюсь незнайомою мені жінкою. Побачивши мене, він скорим кроком загородив мені дорогу, при чому сказав: „Ми, здається, знаємось." „Ми напевно знаємось", — відповів я. Він сягнув рукою по револьвер. Я тримав руку у кишені. Коли побачив скероване дуло на себе, рука в нього затрималась на поясі. Надбігла жінка, яка була свідком нашої зустрічі, і крикнула: „Єзус, Марія! Він тебе застрілить". Вона загородила його собою, зловила за руку і потягла. Хвилину я стояв і дивився за ними, пізніше вернувся і пішов у свою сторону. Але не всі зустрічі були такі драматичні. Деколи знайомі поляки офірували мені поміч. Під час одної „службової" поїздки до Варшави я захворів не закаження крови. Мене відправили у шпиталь на Празі, бо Варшава була така знищена, що тяжко було розрізнити, де стояли будинки, а де були вулиці. На Празі у шпиталях не було вільних місць. Лікар-жид подивився на мене і сказав: „Ви напевно були в А. К., тому ми вас пішлемо у шпиталь для аківців". Мене відвезли до Трушкова, малого містечка недалеко Варшави. „Шпиталь" був великим табором із дерев'яними бараками, обведений колючим дротом.Після повстання у Варшаві тут німці лікували калік з А. К. Мене завели до бараку, де не було ліжок, ані чим прикритись. У куті стояла залізна піч, але не було чим палити, а надворі сніг і мороз, бо це була половина зими. Калікам без рук і ніг повідкривалися рани, бандажів не змінювали, не було медикаментів ані лікарів, хворих залишили напризволяще. Задуха і воші, стогін і прокльони доповнювали атмосферу бараку. Крім того не було що їсти. Рано приносили каву без цукру і кусок пісного хліба. На обід зупа з білих буряків або з капусти, на вечерю кава і хліб. Одної днини збунтувався наш барак і ми почали голодівку. „Шпиталь" пильнувала міліція. Рано двох поліцаїв принесли хліб і каву. Барак хором крикнув: голодівка! Поліцаї залишили „сніданння" і пішли. По якомусь часі вернулися, хліб забрали, а каву вилляли у сніг. Обіду ми не прийняли, зупа пішла у сніг, а про причини голодівки ніхто не питав. На другий день повторилася ця сама історія. Всі зрозуміли, що голодівкою в комуністичній системі нічого не діб'ються, а навпаки, зруйнують і так слабе здоров'я.

Одної ночі я переліз через дротяну засіку. Швидким кроком віддалювався від табору, де свідомо винищували недобитків А. К. Здалека я ще раз оглянувся і побачив чорну пляму на білому снігу; це був табір у Прушкові, ганьба польських комуністів. По приході „людової влади" якийсь час залишили у спокою колишніх аківців. Пізніше проголосили реєстрацію, а незареєстровані підлягали карі. Декого із зареєстрованих аківців (переважно старшин) віддавали під суд. Їм закидали співпрацю з німцями і вбиства польських патріотів (комуністів і жидів). Почалася хвиля втеч репресованих аківців за кордон. Границі „Людової Польщі" були майже герметично замкнені. Утікачів ловили і відсилали до концтаборів. Настала потреба організованого перекидання „спалених" за кордон. Мені доручили цю ділянку „праці". У Дзєдушицях був головний репатріяційний пункт. Сюди приїздили транспорти репатріянтів із Німеччини. Вони переходили через репатріяційну комісію, яка перевіряла їх особисті дані, а лікарська комісія стан здоров'я. (Мужчинам наказували роздягатися дополовини, бо в цей спосіб вони виловлювали бувших есесів). Репатріянти діставали леґітимацію і безплатний білет до місця їх замешкання, або до місця, яке собі вибирали. Тут був завжди великий натовп людей, тому не звертали уваги, якщо кількадесят людей, які не належали до транспорту, крутилось між ними. Ці самі, лише пльомбовані, вагони верталися до Німеччини. Все йшло справно, але раз чехи переловили на своїй території транспорт з „пасажирами". Нещасних „пасажирів" передали Польщі. Треба було шукати нових доріг. Поляки мільйони німців виселювали до Німеччини. У Ґданську і Штетіні були головні переселенчі пункти. Німців перевіряли, реєстрували і перевозили поїздами на захід. Всі, що знали німецьку мову, могли вибирати цю дорогу. Для молодих мужчин ця дорога була замкнена, бо молоді німці були при війську (в таборах полонених). Ми мали свої „втички" у цих комісіях і через них нам удавалось дописати до транспорту по кілька осіб.

В Німеччині наші зв'язкові вибирали їх із транспортів. Німці, що відпродали нам свої реєстраційні картки, їхали до другого міста і там знову реєструвалися. Цею дорогою ми „перепачковували" на захід велике число аківців. Важніші „шишки" ми ескортували, чи пак передавали з рук до рук у безпечне місце.

По війні дістала Польща широкий доступ до моря. До Ґдині, Ґданська і Штетіна причалювало багато заграничних кораблів. Ц

(Закінчення на 24-ій стор.)

Роман Завадович

Українська Служба Божа на платівках

Розвинена й здешевлена в наші часи звукозаписна техніка вможливила, між іншим, появу більшого числа грамофонних платівок і стрічок з українською вокальною та інструментальною музикою. У цьому репертуарі не останнє місце займає релігійна музика. Гідним її поповненням слід уважати появу наспіваної на довгограйні платівки (час тривання: 90 хвилин) Служби Божої, що її для орієнтації можемо назвати „віденською". Її виконавці — це священики о. д-р Володимир Ґавліч (целебрант), о. Іван Дашковський і о. Данило Ковалюк (диякони) та мішаний хор при церкві св. Варвари у Відні під управою ком-

о. д-р Володимир Ґавліч ЧСВВ.
колишній парох церкви св. Миколая в Чікаґо і церкви св. Варвари у Відні — целебрант Служби Божої наспіваної на довгограйні платівки для видавництва Миколи Денисюка.

Хор церкви св. Варвари у Відні в тамошній студії „Симфонія" після відспівання на стрічку Служби Божої для видання довгограйних платівок.
Сидять (зліва направо): композитор і диригент хору проф. Андрій Гнатишин, о. Данило Ковалюк — парох Ґрацу (диякон), о. д-р Володимир Ґавліч ЧСВВ — парох Відня (целебрант), о. Іван Дашковський — парох Зальцбургу (диякон), дир. Юрій Плешкевич — голова хору. Стоять за священиками в першому ряді — солісти (зліва): Едита Сапрун — сопран, Іра Маланюк — мецосопран Христя Любченко — альт.

позитора Андрія Гнатишина з такими солістами, як Іра Маланюк, Едита Сапрун, Ганна Заборська, Христя Любченко, Олена Лонкевич-Щуровська, Емілія Маркович, Ігор Гнатишин, Василь Янковий, Юрій Липовий та Омелян Вукайлович. Голова хору — Юрій Плешкевич. Звуковий запис виконано у віденській студії „Симфонія" під технічним керівництвом інж. Б. Панича, а кошти награння та видання зфінансувало видавництво Миколи Денисюка в Чікаґо. Платівки видано люксусово в мистецькому оформленні Оксани Мошинської.

Уже самі прізвища організаторів і виконавців цього грамофонного видання свідчать про те, що маємо діло з поважним культурним задумом. Варто додати, що здійснено його при використанні всіх модерних технічних засобів. Співи звучать чисто і природно, а цьому сприяє

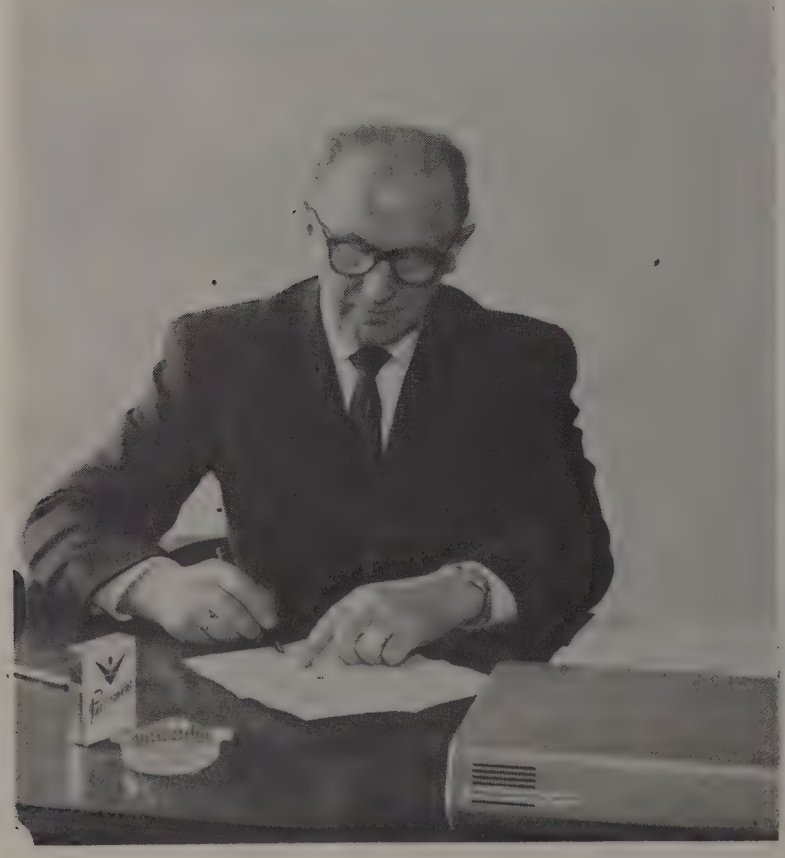

Дир. Юрій Плешкевич, голова хору церкви св. Варвари у Відні, підписує договір про видання платівок у видавництві Миколи Денисюка в Чікаго.

зразкова дикція солістів і хору. Тож не диво, що цілої Служби Божої слухаємо з насолодою. Тепер також у власнім мешканні матимемо можливість глибоко переживати релігійні та естетичні враження.

Оцінку мистецьких вартостей композицій і виконання залишаємо фаховій критиці. Тут хочемо тільки підкреслити, що, як видно, диригент провів підбір творів із таким розрахунком, щоб надати цілості типового українського характеру. Передусім треба з приємністю підкреслити використання мелодій т. зв. „київського розспіву", що від дуже давніх часів був репрезентантом самобутньої української церковної музики і, поширившись із Києва (Печерська Лавра) на всі українські землі, став основою місцевої співацької традиції.

„Віденська" Служба Божа подає нам цей чудовий старовинний напів у мелодіях усіх трьох антифонів, у „Святий Боже", прокімені, „Аллилуя", ,Сугубій єктенії", „Вірую" та „Милость мира" (гармонізація о. Й. Кишакевича та А. Гнатишина). Далі використано твори Дмитра Бортнянського („Достойно есть"), Артема Веделя („Да ісполнят ся уста наша") і Миколи Леонтовича („Хваліте Господа"). „Слава — Єдинородний" виконано в композиції уродженця Києва о. П. Турчанінова (жив на переломі XVIII-XIX століття), що обмежував італійські впливи на нашу церковну музику, повертаючись до давніх українських мелодій. „Херувимська пісня" та „Яко да царя" — це віддавна поширені в Україні й часто перевидавані в українських музичних випусках композиції Г. Ломакина. Є також „Єктенія" по „Великому Вході" в композиції О. Архангельського, що, подібно, як Ломакин, у своїх творах відзеркалював характерні ознаки україн-

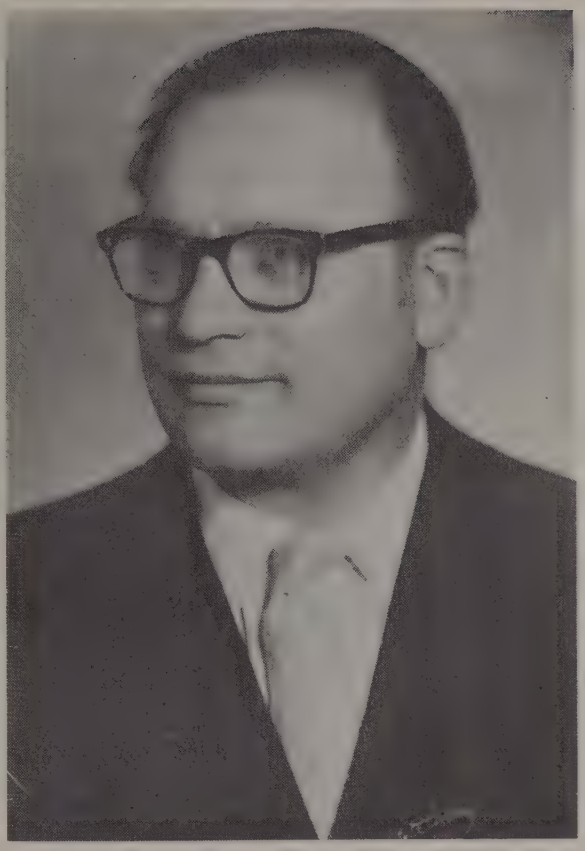

Композитор Андрій Гнатишин

ської церковної музики. Обох їх більшою чи меншою мірою уважають „нашими" композиторами.

Творчість самого А. Гнатишина, крім обрібки тропаря, кондака, богородичена та „Вірую", показана „Єктенією о оглашених", пісс-

Хор церкви св. Варвари у Відні співає Службу Божу в тамошній студії „Симфонія".

нями „Отца і Сина", „Єдин Свят" та „Буди ім'я Господне". „Отче наш" із сольом Ірі Маланюк (інше її сольо в „Єдин Свят") узятий з композицій М. Дубенського. Деякі коротші пісні виведено у звичайних, самолівкових напівах.

Доповненням звукозаписного циклу богослужбових пісень є платівка з такими хоровими піснями, як „Боже, вислухай благання" (в гармонізації А. Гнатишина), „Ізбави от бід" (музика Д. Бортнянського) та відома композиція А. Гнатишина „Богородице Діво".

Кожному, хто прослухав ці платівки, буде ясно, що наміром упорядника програми й диригента було дати українській громадськості на еміграції зразок Богослужби, в якій відбивалася б краса, повага й духова глибина української релігійної музики. І справді, у виконанні добре збалянсованого й зіспіваного хору пісні звучать раз велично, могутньо, то знову ніжно, лагідно — але в одному й другому випадках молитовно й одухотворено. Якщо б хтось хотів створити собі загальне уявлення про характер нашої релігійної музичної творчости, то „віденська" Служба Божа може йому в цьому багато допомогти. Духова релігійна культура України знаходить тут, мов у мініятюрі, характеристичну відбитку.

Служба Божа на платівках — це, власне, те, чого недоставало нашій громаді, розсіяній по різних країнах вільного світу, далеко від предківського дому, без його національного та релігійного „євшан-зілля". Безперечно, її вислухання вдома не звільняє нас від обов'язку бути присутніми в неділю і свято у своїй церкві на Службі Божій. Але годі заперечити, що богослужбові пісні на платівках, цей справжній духовний концерт, є джерелом великої й бажаної потіхи для кожної української родини, тим більше такої родини, що живе подаль від більшого українського осередку або в такій місцевості, де взагалі немає української церкви. Чимало наших людей перебуває на відлюдді, на фармах, є також старші віком або хворі особи, що не мають ніякої можливости побувати в церкві. Концерт із платівок буде для багатьох із нас не тільки приводом до глибоких релігійних переживань і мистецько-естетичних вражень, але також одним із засобів виховання дітей і молоді, засобом, що розбуджує в них почуття любови й пошани до своєї віри-обряду та гордість із культурних скарбів їх предківського народу.

У світі постійно зростає зацікавлення долею українських Церков на рідних землях і релігійною сторінкою життя українського народу. Продемонстрування нашої Літургії перед неукраїнською авдиторією у клюбах чи школах допоможе гідно й переконливо інформувати людей іншої національности про Україну та її духові надбання.

Це й є ті позитивні якості нового „віденсько-чікагського" видання платівок із Службою Божою, що викликали прихильне зацікавлення в широких кругах українського громадянства.

Альбом до Служби Божої на платівках у мистецькому оформленні арт. мал. Оксани Мошинської.

НАЙКРАЩИЙ ДАРУНОК

СЛУЖБА БОЖА

НА ДВОХ ДОВГОГРАЙНИХ HI-FI ПЛАТІВКАХ

Замовлення і гроші (чеком або „моні ордером") слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

— — — — тут відтяти — — — —

До Видавництва Миколи Денисюка

ЗАМОВЛЕННЯ

Цим замовляю один альбом довгограйних платівок із Службою Божою у виконанні хору церкви св. Варвари у Відні, в ціні 12.00 дол. разом з коштами пересилки. Прошу вислати додаткову платівку з „Боже, вислухай благання" і ін., на що пересилаю ще одного доляра.

Разом пересилаю дол. 13.00.

Моя адреса: _____

_____

_____

Володимир Ласовський

Антонич у масках і без масок

Богдан Ігор Антонич

Десь так рік після смерти Богдана довелося мені писати до одного журнала про нього статтю. Статтю я назвав „Маски Б. І. Антонича". Очевидно, ми, його друзі, у повсякденних зустрічах бачили ці маски. Вони нас іноді смішили, трохи дивували, бувало, і дратували, але назагал ми звикли до них і без них годі було уявити собі нашого Богдана. Трудніше було поєднати ці маски в один образ із тими все новими і новими віршами, що він їх часто вечорами нам прочитував. Якось то цей Богдан, цей із галицьких пісних буднів, із своїми масками не вкладався в ґрандіозну силюету, накреслювану його творчою індивідуальністю. Аж ніяк. Але і до цього ми звикли. Здавалося, що завжди і безконечно так буде, що присадкуватий, короткозорий, заїкуватий, з виразним нахилом до товстіння, зарано полисілий юнак, ходитиме до нас із шкуряною течкою під пахвою і читатиме все нові й нові вірші, а ми, говорячи про нього, так і зватимемо його „той смішака Антонич", ні в якому разі не змішуючи „смішаки" з творцем тих віршів, що їх гортанним, трохи неприродним голосом читав Богдан.

Молодеча буйність неспроможна схоплювати мізерних часових розмірів, що закреслюють круг нашого життя і подій у ньому, і майбутнє для неї, це довга, предовга, без перехрестків алея, прокладена кудись у безкрає грайливе скорботливою таємничістю. Та, ой леле! На алеї життя тих, що так вірно дружили із „смішакою Антоничем", трапився так швидко один із трагічних перехрестків, що поборожджує наші дуже короткі алеї, так безглуздо швидко трапився він для „смішаки Антонича"!

...„Мабуть, мій дім не тут, мабуть, аж за зорею"... безупинно, безупинно освідомлював мене зловіщий вірш із останніх поезій Богдана в тому, що прочуваючи, визначував на своїй, на нашій алеї, свій останній перехрестоk, що нас розлучить назавжди. Це мені стало зовсім ясно, коли Янівською вулицею розтягнувся довгий похоронний похід і чорні коні, драповані чорними оксамитами із срібними візерунками, везли мармурово біле обличчя друга, що тепер позбулося всіх своїх масок і залишилося єдине для нього, для мене, для вас і для чистого, як криштал, мистецтва.

Це був передвечірній час. Згущене, вологе повітря, просвітлене кольором золотистої вохри, його наснаженість електрикою і червонуватий кружок сонця, наклеєний на запону, простелену по обрію тягучих хмар, віщували грозу. Саме в той час на Янівському кладовищі були всі передумови, щоб впірнути у незвичайний клімат Богданових віршів. Гуща дерев, кущів, трав, всуміш із могилками, куди застромлено мертвяків, як безплідне коріння, пахла якоюсь біологічною, правічною містерією загнивання мертвого і з мертвого виникання живого.

Чорні коні повагом і якби з почуттям відповідальности везли маєстатичний мармур, застиглий у Богданове обличчя, до того дому, що аж за зорею, а ми хоронили в руду, клеїсту землю життєві маски нашого друга з тим почуттям, що властиво не його, тільки нас оце боляче кривдить життя...Трохи не чверть століття, що проминуло з того часу, ближче поставило нас до суворої правди про відхід Богдана, як ми бачили її тоді, очима повними сліз. Не стільки ж то і схоронили ми тоді у землю з нашого друга. Не стільки, щоб його відхід назвати втратою. Власне схоронили ми

лише маски, цю фізичну мінливість і примхуватість людської природи, що має здатність закривати малим велике, банальним непересічне, а смішним найглибший трагічний патос.

Довший час нашої дружби з Богданом я жив недалеко його мешкання. Частенько заскакував до нього, тож мав змогу докладно пізнати спосіб його життя і всі подробиці творчої лабораторії.

Жив він у своєї тітки, літньої вдови, що її вік можна було визначити між п'яти десятками і дуже вже таки статечною цифрою. Ця засушена і винятково неговірка жінка мала всі признаки деяких персонажів дияволіста Барбе Д'Орвільї, або зматеріялізованої з'яви на спіритистичних сеансах. Я тому спинився на постаті цієї знаменитої тітки, бо вона відігравала зовсім таки неостанню ролю в житті Богдана. Бувало ми пішли кудись в місто, напр., до „Качиного Долу", відвідати Гаврилюка*). Зайшла туди ще Іванка Нижник, чи, кажім, Малюца. В найцікавішому і оживленому моменті нашої гутірки мій Богдан підводився з крісла і починав прощатися. На мій допитливий погляд, він смикав мене за рукав, а на стороні підводив палець вгору і проказував драматичним шепотом: — „Цьо... цьо.., цьоця!"... Все ставало ясне. Якби Богдан переступив визначений тетою час своєї неприсутности і явився запізнений додому, то „цьо... цьоця" підвела б ще більше з природи здивовано підведені брови. А такий удар Богдана коштував би декілька днів духової рівноваги. Треба ж справедливо признати, що тета, не беручи до уваги такі саме дрібнички, як згадане користування підведеними бровами, бо ніколи я не чув від неї найменшого докору ні піднесеного тону у відношенні до „Богданця" за порушення домашнього регляменту, була „поцтивою" жінкою, дбайливою за свого питомця і чесно ділила свою любов між Богданом і видатно антипатичним котюгою, що то злісно ставив на мій вид сторчаком свого кудлатого хвоста.

Мешкання вдови, як і ціла кам'яниця на Городецькій вулиці, де вона жила, було повне темних кутків і різних архітектонічних несподіванок без якогось окресленого практичного глузду і творило невід'ємне тло під портрет „цьоці". Її мешкання, як і Богданова кімната, було влаштоване ідеально за зразком неперебірчивого міщанського смаку. В проїджених шашелем різнокольорових меблях, в обрамуванні стемнілих олеодруків, у цілій масі порцелянових, скляних і тектурових цяцьок, розвішаних по стінах і роставлених по столиках і комодах, вкритих мереживами, був один неповторний стиль, хоч тут зійшлися були на дивовижну зустріч стилі бодай двох останніх століть. У Богдановій кімнаті, у всі існуючі поміж цим барахлом щілини і проміжки, його мешканець повстромлював цілу масу книжок і журналів, що не влазили на перевантажену етажерку. Більшість книжок, це були словники, енциклопедії, мовознавча література. На почесному місці виднів завжди словник Грінченка. В цьому словнику він пристрасно зачитувався так, як юнаки зачитуються в кримінальних романах. Цю Богданову пасію я раз назвав був як „гріховне сладострастіє словоблудія". Це дуже подобалось Богданові. Коли часом я бачив його з запухлими з недоспаних ночей очима, то знав вже, не питаючись, що певно поза другу, третю годину, поза північ він віддавався вивчанню Грінченка. Врешті він і так звірювався із своєї турботи: — Ех, що то скаже цьоця на рахунок за світло? Цієї ночі знову „сладострастив словоблудієм"... — Тому, що був із Лемківщини, з наголосами у нього було не все гаразд, але мову він вивчав із якоюсь небаченою пасією.

Саме в такій кімнаті і такій обстанові жив і творив Антонич, маючи за єдину прикрасу свого мало інспіративного помешкання вид із вікна на святоюрську гору, звершену чудовою архітектурою катедри. Мешкав він тут до останніх днів свого життя. Тут саме постали сотні друкованих і недрукованих, врешті написаних і понищених ним самим віршів. Скільки ж він їх понищив! На моє негодування за таку варварську поведінку супроти вартісних творів, він винувато, потираючи долонею чоло, вияснював мені, якби вибачаючись, що не знищивши того то вірша, не міг би написати ось цього, що саме нині ранком написав. І вкоськував мій щирий гнів прочитанням свого чергового шедевру.

Творчі ранки. Писав Богдан власне ранками. Вставав відносно пізно, і ще в піжамі, прямо з ліжка, не ївши, не мившись, засідав, не довше як на пів години, за письмовий стіл. За цей час була накинена на папір розмірно найдов-

*) Володимир Гаврилюк, видатний маляр, високо оцінюваний чужою львівською критикою в 1930-40 рр. Неоцінений нашим суспільством залишився по нинішній день, майже невідомий він нашому загалові, як цікавий новатор і глибокий індивідуаліст у малярстві. Невідомою майже нам залишилася і його поетична творчість, хоч нарівні з Антоничем він може бути поставлений в авангарді школи т. зв. „модерністів", молодих наших поетів на еміграції. Видав невеличку збірочку поезій п. н. „Сольо в тиші". Решта його поезій, а їх же сотні, залишилася в рукописах і доля їх невідома. Творчість В. Гаврилюка, що дружив з Антоничем, мала чималий вплив на останнього в останніх трьох роках його творчости. Гаврилюк став прототипом героя повісти Оксани Керч „Альбатроси".

ша поезія. Писав поквапно, без надуми, неначе в трансі. В деяких строфах залишав білі місця, для пізнішого виповнення. А тут уже тітка готувала сніданок. Приносила на посрібленому, витертому до жовтого мосяжу, підносі каву і дві, мазані маслом, булки. — „Добрий день, цьоцю, дуже дякую!" Тітка безшелесно зникала і тим закінчувався творчий акт. Дальше йшов Богдан або на університет або до якоїсь бібліотеки чи однієї з редакцій. Після обіду приходила черга на опрацьовування вранці написаної поезії. Білі місця поміж рядками виповнював вставками, а понад окремими словами виростало по кілька поверхів синонімів, або споріднених значень. І так над словом „змій" накопичувалося: гад, дракон, плазун, потвора, а дальше навіть таке, як привид, з'ява, мерзота тощо. Ввечорі, коли приходив до мене, ми засідали, бувало, і на дві години за стіл і шукали, котре то з накопичених слів звучанням і значенням найбільше підходить до вставлення у рядок. Слова суґеровані мною він зазначував буквою „Л". Траплялися у нього вірші із знаками „К" — значить, Кравців, „П" — Є.Пеленський, „Г" — Гаврилюк. Гаврилюкову поезію він високо цінив і раз сказав мені, що читання його віршів дає йому стільки насолоди, що й читання Рильського.

Дуже був недовірчивий Богдан у випадку, коли мені довелося вирішувати влучність того чи іншого слова, особливо, коли це діялося після довгого, скучного прочитування по сто разів одних і тих самих строф. Такі сеанси вже після десяти хвилин знуджували мене докраю, і я деколи, грішним ділом, навмання вибирав те чи інше слово, щоб тільки чим скорше позбутися друзяки з усіма його синонімами. Але важко було обдурити Богдана. Він надто добре вмів читати лиходійські наміри в моїх очах і карав за них кількакратним перепитуванням, що й погіршувало мою справу.

А тепер секрет отих обов'язково ранкових творчих півгодин. Як сам він часто розповідав мені, дійсний творчий акт відбувався в нього ніччю, у сні. Кожну без вийнятку поезію, записану потім у ранкових годинах, він, як казав, не сам писав, не сам її проказував. Коли ж ця поезія марилась йому навіть у перших годинах сну, то в пам'яті вона точно зберігалась впродовж ночі, аж до пробудження. Перехід від сну до яви дуже обезкровлював первісну візію. Він завжди жалівся, що тільки половину нічного творива вдається йому перенести на папір і в розмірі і в образності. Коли щось уранці перешкодило перенести її на папір, то він її безповоротно втрачав і навіть не пробував більше відтворювати.

Так ось повставала серія віршів, сповнена яскравої візійности, монументального звучання і суґестивної достовірности надреальних переміщень у поняттях, часовій послідовності, реальному пов'язанні речей.

Мав він і серію, сказати б, виробничих творів, що їх писав уже без отих сомнамбулічних процесів. Це були вірші утилітарного порядку, патріотичні і католицькі, як він їх звав. Поміщував він їх по календарях, то в журналі „Дзвони", і за них йому плачено гонорари. Замітне, що тих віршів, хоч здебільшого вартісних, мені він не читав, і про їх написання я довідувався щойно з журналів, коли вже були видрукувані.

Вільний від науки і шліфування час він присвячував на читання. Читав дуже багато. Цікавило його дослівно все з книжок і побутового довкілля, включно до найбільш тривіяльних спліток. Можна було почути від нього багато цікавого з вузьких ділянок знання, а вражала не тільки енциклопедичність знання, але й філософська мудрість в оцінці явищ.

Умів роздобути всі літературні новини з радянської України і був чудово зорієнтований у всіх культурних і політичних процесах, які там проходили.

Ніколи я не чув, щоб він співав, підсвистував або мугикав якісь мелодії. Не багато ходив він і до театру на опери чи концерти, але до деталів знав усі лібретта відомих опер, знав багато про їхню музику. Чимало вмів сказати про клясичну і сучасну музику...

Маски Богдана... У звичайних людей буває, що від народження на їхню природу покладено якісь маски, які правлять їм за їхню індивідуальність, бо під масками, прости Господи, місце порожненьке, звичайна собі вегетація та й годі.

Маски Богдана закривали велику творчу індивідуальність. Але маски були так зле припасовані! У багатьох життєвих ситуаціях він виявляв або нездарність, висловлену розгубленим поглядом, нервовим потиранням долоні об долоню, якоюсь немудрою посмішкою, або несподіваний відблиск цинізму злим і неприємним сміхом, їдким і злобним зауваженням, або разючу неделікатність, а навіть грубість у відношенні до близьких друзів.

Упоряд із тим умів бути по-жіночому ніжний; визначався тоді тою ніжністю, що просто неприємно вражала в мужчини.

А часом... Це було в погідний либонь осінній вечір у Єзуїтському городі. Ми сиділи на лавочці, гуторячи про щось звичайне. Але вечір був такий чарівний і гарний! Довкруги здалеку глухо шуміло великоміським гомо-

ном, а біля нас було так тихо, що чути було тремтіння листків на кущиках. Ми і попали в той настрій, що його завжди викликують місяць, зорі і ті таємничі флюїди, що йдуть від вечірнього, оксамитного ґранату неба. Богдан попав тоді в якусь, небачену в нього, екзальтацію. Голос його звільнився від того звичного затиску, що робив його гортанним і не зовсім приємним, десь ділася заїкуватість і він плавним мелодійним голосом імпровізував. Імпровізація, з протягуванням голосівок, пов'язана ритмом мова, мовила про дивні речі, що хвилювали його завжди, речі, що займали його уяву ще змалечку, але він ніколи не вмів назвати їх по імені й ніколи не бачив навіть приблизного відповідника в довколішньому житті. Але вони існують, а як не існують, то існували або будуть існувати... Богдан зняв окуляри і я з подивом дивився на нього. Якою дивною красою вражало його надхнене обличчя, з відсвітами внутрішнього світла і світла місяця! Але звичайно ми, його оточення, бачили його не таким. Справедливо Олесь Бабій написав по смерті Богдана чудовий некролог, названий „Смерть альбатроса".

Коли думаю оце про Богдана, ще й сьогодні щемить з жалю серце. Чому таким молодим відійшов він від нас? Скільки чудових віршів дав би ще українській літературі, якби був дожив до наших днів?!

Чи своєю безсмертною спадщиною Богдан Ігор Антонич не наділяє нас містичною здібністю слухати його недоспіваних пісень?

В Нью-Йорку зорганізувався комітет із метою зібрати всі друковані і недруковані твори Богдана Ігоря Антонича і випустити їх повним виданням. В короткому часі плян праці комітету буде здійснений і, можна сподіватися, що найдальше до року на книгарських полицях появиться повна збірка творів одного з найвидатніших наших поетів останніх десятиліть.

Богдан Ігор Антонич

ДІМ ЗА ЗОРЕЮ

Пульсує гімн рослин, що кличуть про нестримність росту
і серцю, мов по сьомій чарці, невисловно п'янко.
Від'їду вже. Тут був я тільки принагідним гостем.
До інших зір молитимусь і інших ждати ранків.
Набряклі пуп'янки бубнявіють в клеїстій піні.
Як зорі до рослин, зустрівшись в поцілунку, липнуть
і крізь лійки фіялок ніч фільтрує чар весінній,
аж пригорщами пахощів у чаші квіття сипне.
Зелена ніч рослин душна екстазою знемоги
у скорчах розкоші кущі, коріння й пальці листя.
Насіння вибухає й місяць коле землю рогом,
аж згасне днем закритий, що, мов змій, за ним іскриться.
Коріння в черепах мерців сукате й соковите
життя встромляє свердли ґудзуваті в кубла смерти
і дуб прискакує до дуба — два боги сердиті,
ударивши з розгоном в пні, сплітаються уперті.
Вирують кола світляні — невловні мотовила.
Ось благовіщення світанку — й сонце ніч розмеле.
Пий сьому чарку радощів! Хай серцю хміль і крила!
Поезії кипучої і мудрої мов зелень!
Живу коротку мить. Чи довше житиму, не знаю.
То ж вчусь в рослин сп'яніння, зросту і буяння соків.
Мабуть, мій дім не тут. Мабуть, аж за зорею.
Я тут інстинктом чую це: співаю, тож існую.
Під шкаралущею землі булькочуть рвійні води.
Крайнебо в млах фіялкових за ранком мов за муром.
Від'їду вже з долонями на лірі сонця сходу,
співаючи хвалу рослинним і надлюдським бурям.

Ольга Решетило

Писанки

У весняних водах меркли привиди заграв-ного заходу... Люди йшли обережно, вимина-ли весняну розквась (якісь пустуни зухвало сліпили очі новими батеріями).

Дзвони дзвонили голосно, пропам'ятно, уривчасто... І так дванадцять разів. Гомін їх нісся понад хатами, пригадував історію зем-ної мандрівки Христа..., нагадував, що грають вони сьогодні останній раз...

А завтра — мовчазна жалоба...

У такі говійні дні, пізно у ніч (щоб ніхто не перешкоджав) Уляна писала писанки. У ванькирі заслонювала вікно, виймала з печі запарені краски у малих глечиках, над каган-цем розгрівала кістку з воском і уважно, по-волі починала писати.

„Які ж то вдадуться? Господи допоможи!"

А понад ту роботу думки її знімались...

Весна ж ішла! Перша незмінна прибираль-ниця відвічного порядку. (Тепер десь при-сипляла стишену пташку у новому гнізді...) Ранками застеляла просторі світлиці... бар-вистими килимами, на вікнах чіпляла білі ме-режива хмарок..., укладала свіжі букети че-решень, вишень, груш, яблунь... Першою ро-сою і ясним, химерним промінням жемчужила їх... У повітрі розвівала запашний, тремтли-вий легіт... надії на небуденне, обновлене, пожадане...

Уляна виводила щораз тонші лінії, надхне-но міняла краски веселкою... від сповненої радости творити, мужніти з весною, у все-світі!

На першій писанці виписувала „Христос Воскрес", на другій ставила знамено України. На інших розмальовувала фіялки, конвалії білі, яскорі і незабудьки сині... А на ще інших вела гагілкові хороводи, розмежовувала поле фігурами, загадками...

Одною вітала невмирущих героїв, щоб зна-ли, що Христос воскрес, а за тее, що вони вмирали, вона також триматиме ватру завжди!

Писанку з фіялками котила до бабуні, щоб дочекали ще й ще багато весен! За милу ус-мішку її, Уляна впевняла, вони обі знову бу-дуть збирати помічне зілля... і цвіт.

Писанку з гагілковими лябіринтами дарува-ла приязній панні Ірині з плебанії. Ану ж, чи відгадає вихідну дорогу?

А ту із знаменом і незабудьками посилала братові Андрієві. Долучувала ще хустинку, гаптовану важними словами... Чи пам'ятає, як він тлумачив їй їх значення...?

Хай знає, що незабудьки цвітуть щороку... на тих самих сіножатях, що ними він ходив... І густі трави і пахучі шуварі... Вона поздо-ровляє його на далекій чужині великоднім „Христос Воскрес!"

Ґніт у лямпі шипів ледь чутно, блимав не-рівно, кидав на білу стіну тьмяну силюетку дівчинки-писанчарки.

Об шибу вдарив крилами заблуканий ли-лик і налякано відлетів.

Було тихо... А потім рипнули двері з вели-кої хати і материн голос шепотом розсіявся: „Буде з тебе, дитино. Йди спати, вже пізно!"

Богдан Лепкий

ПЛАЩАНИЦЯ

Не знаю, дійсність це, чи тільки сниться...
На відшибі від битої дороги
Старенька церква. В церкві плащаниця,
На ній Христос. Пробиті руки й ноги,
Вінок терновий голову стискає,
На зимні плити кров з тих ран спливає.

Крізь двері вітер забіжить від гаю,
Розсіє запах зораної ниви,
Крізь вікна зорі з неба зазирають,
Туман снується долом сивогривий,
А в тумані тім — привиди чи люди?
Ідуть, і каються, і б'ються в груди:

„Прости нам, Боже, о, прости нам, Христе,
Що Ти за нас перетерпів ці страсті.
А ми обличчя Твоє промінисте
Затьмарили й воно тепер імлисте,
Не сяє вже, не світить, мов огнистий
Дороговказ, — прости, прости нам, Христе!"

На відшибі від битої дороги
Старенька церква, біла плащаниця,
Ніч оповила Божі руки й ноги, —
Та ночі край, на день благовіститься!...
Не знаю, дійсність це, чи тільки сниться —
Ця церковця й біла плащаниця?

А. К. (АРМІЯ КРАЙОВА)

(Закінчення з 14-ої стор.)

порти ми хотіли використати, як вікна у вільний світ. Порти у „Людовій Польщі" загородили мурами й колючими дротами. Стійкові й патрулі пильнували вступу до порту. Коли ранком робітники входили до порту, наші в робітничій одежі і з портовими перепустками (лівими) входили на кораблі, а там хтось із залоги корабля вів їх у приготований сховок.

Перед виходом з порту корабель підлягав ревізії. Залогу корабля уставляли на чардаку (без огляду на погоду), а самі перешукували цілий корабель. Одного разу знайшли „портового робітника", схованого в машинах, і забрали його з собою. Від того часу робітники входили й виходили з порту робочими бригадами. Треба було придумати інший спосіб „пачкування". У вуглеву пристань заїздили вагони й вантажили на кораблі вугілля. У вуглевій пристані працювали день і ніч, і саме це ми використали. Ще перед в'їздом до порту наші влазили до вагонів і прикривалися тонкою верствою вугілля. Ніччю вагони в'їздили до пристані і затримувалися перед кораблем. Портові крани переносили вугілля з вагонів на корабель. Робітник, обслуговуючи кран, знав, що „в траві пищить" і краном понад головами стійкових переносив „пасажирів" на корабель.

У містечку Новий Порт (Нойфарвассер), недалеко Ґданська, будову пристані ми використали для своїх цілей. По одному боці каналу можна було свобідно ходити, по другому боці була пристань, де причалювали кораблі. Ніччю „страж морська" на моторових човнах освітлювали канал. Але це більше нам помагало, як шкодило. Бо ми знали, в котру сторону вони поїхали. Човном ми швидко перепливали вузький канал і по висячій драбині входили на корабель, а стійкові стояли по другому боці і пильнували входу на корабель.

Пізніше стало небезпечно „пачкувати" цею дорогою, бо аґенти тайної поліції на „сліпих" (без світла) човнах робили засідки під кораблями. Але не зважаючи на це, праця продовжувалася. Вкінці я завершив свою діяльність у конспірації, перекидаючи випробуваними дорогами свою родину на захід. „Не мій віз і не моя кобила" — подумав я і службово відмельдувався у своїх начальників. По двох роках „праці" я розстався з польським підпіллям, не як ворог і не як друг.

ТВОРИ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ В 14 ТОМАХ

ЦЕ

ТРИВКИЙ ПАМ'ЯТНИК

ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО 1961 РОКУ

В УКРАЇНСЬКІЙ РОДИНІ НА ЧУЖИНІ

Видавництво МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
повідомляє, що
ВИДРУКОВАНО ВЖЕ X-ТИЙ ТОМ
ювілейного 14-томового видання
ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

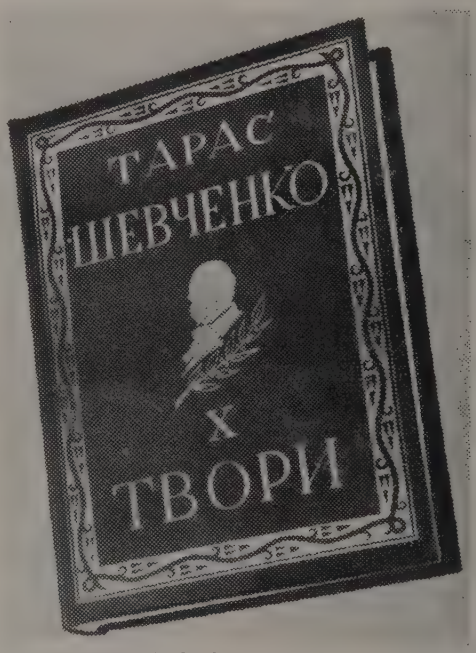

Уже видруковано 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9 і 10 томи. Решта томів (2, 4, 11, 12, 13 і 14) будуть видруковані в скорому часі, що їх редаґують із новими доповненнями: П. Зайцев, В. Дорошенко, Б. Кравців, П. Одарченко та ін. **Видавництво приймає ще нові замовлення на це монументальне видання Творів Тараса Шевченка, що появляється в люксусовій оправі, в імітації шкіри, з позолоченням.**

ЦІНА ЗА ВВЕСЬ КОМПЛЕКТ, 14 ТОМІВ, У ПЕРЕДПЛАТІ ЛИШЕ ДОЛ. 60.00 — НА СПЛАТИ ПО 5.00 ДОЛ. МІСЯЧНО.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Ill., USA

М. Скала-Старицький

Музика в творах Лесі Українки

(Закінчення з попереднього числа „Овиду")

З дванадцяти поезій циклу „Мелодії": „Нічка тиха і темна була", „Не співайте мені цеї пісні", „Горить моє серце", „Знов весна і знов надії", „Дивлюсь я на ясні зорі", „Стояла я і слухала весну", „Хотіла б я піснею стати", „Перемога", „До музи", „То була тиха ніч чарівниця", „Була весна весела, щедра, мила", „У чорну хмару зібралася туга моя" — перші сім, а також десята, немов написані спеціяльно для ліричних вокальних мініятюр. „Мелодії" Лесі Українки — яскравий зразок споріднення поетичних образів із музикою.

Яскраво виявлена музикальність „Мелодій" привертала до себе увагу багатьох композиторів. Стеценко написав музику до „Дивлюсь я на ясній зорі" та „Стояла я і слухала весну", Денис Січинський до „Не співайте мені цеї пісні", Остап Бобикевич до „Останні квітки" та „Як я умру", Іван Вовк до „Талого снігу листочки сивенькії".

Внутрішнє споріднення поетичних образів із музичними виступає теж у циклі „Ритми", особливо в „Ададжіо пенсієрозо" і „Престо аппассіонато".

В „Ададжіо пенсієрозо" — це тиха задумчивість, знесилення, бажання забуття:

Хотіла б я уплисти за водою,
немов Офелія уквітчана, безумна.
...Я ж така безвладна,
дала б себе нести і загортати,
пливучи з тихим, ледве чутним співом,
спускаючись в блакитну, ясну воду
все глибше, глибше...

А у „Престо аппассіонато" — це бурхливий порив розпачу, нестримне прагнення до боротьби не на життя, а на смерть:

Ні! Я покорити її не здолаю,
ту пісню безумну, що з туги постала...
Гей шалена пісне!
І в кого вдалась ти така непокірна?
Дивись, я сміюся, коли серце ридає,
і погляд, і голос мені покорились,
я тиха спокійна. А ти — наче вітер!
...Коли вам страшно, — геть ідіть з дороги!
Хай пролетить ця пісня одиноко,
Як вихор через море льодове...
...Так божевільний волю здобуває,
щоб гнатись на безвість до загину...
Летить безумна пісня — стережіться!
Бо жаль ваги не має, так, як смерть!

Обидві ці поезії могли б бути темами для симфонічних поем.

Музичні порівняння й епізоди стрічаємо також у нарисі „Місто смутку", в якому письменниця описує своє враження після відвідин дому для божевільних. Голос однієї з хворих, пише Леся Українка, „бринить монотонно і жалібно, немов хтось торкає раз-по-раз одну струну". А ось „знов лунає сміх, з ним єднається прикрим акомпаніяментом цинічний регіт підстаркуватої жінки з кокетливими жестами: їх обох заглушують гуки розбитого фортеп'яно; то грає божевільна композиторка, у неї лице подібне до візантійської ікони, очі дивляться поважно і суворо в одну точку, вона грає „Гранд Польонез".

З музикою пов'язаний сюжет і вся дія психологічного нарису „Голосні струни".

Героїня твору, молода дівчина Настя, нещаслива через своє каліцтво — вона горбата. Найбільшу втіху знаходить Настя в музиці. Всі вільні хвилини вона проводить біля фортепіяну. Тільки цьому інструментові довіряє Настя найінтимнішу таємницю свого серця — невтішне кохання. Вона любить молодого студента Богдана, з яким вивчала колись пісню Шумана „Іх ґролє ніхт". Ця пісня стала тепер ляйтмотивом її почувань. Твір Лесі Українки закінчується такою картиною:

„Настя взяла гучний акорд, потім виразно залунала перша фраза „Іх ґролє ніхт" і раптом обірвалась. Ніжна, тиха, кристально чиста мелодія почулася ніби здалека, як світлий спомин з глибини душі. Іноді ця лагідна мелодія ставала подібною до заглушеного стогону, але потім лилась вона далі, як прозорий струмок, то співаючи, то розпливаючись, як сон. Прокидалися знов любі, давно забуті мрії, але враз вони стали жалісним плачем. Тихо, сумно звуки тужили, ридали, але глухі акорди заглушували журливий стогін і стишувались, замовкали самі собою... Тоді звилась полум'яна, гучна мелодія, горда і буйна, сповнена болю і розпачу, що збудила всі струни. Бушувала буря, крізь яку іноді звучала перша мелодія спомину, але вона була сумна і переривчаста і скоро поринула цілком у хвилях гордого розпачу. Все потонуло в них — світлі мрії, жалісні плачі, сміливі пориви і трепетні сльози. Хвилі гуділи все дужче, все неспокійніше і тривожніше, оглушуючи самих себе. Швидше і швидше котилися хвилі, заливали все, розливалися ширше і помалу заспокоювались. Вони гомоніли все тихше і тихше, і з їх гомону виникала пісня безнадійна і хмура, як туманна ніч на морі. Ледве чутно, як подих, прозвучала вона й заніміла... Раптом пролунав гучний стогін, як крик серця, і на низькій ноті обірвався".

Леся Українка, як знаємо, також грала на фортепіяні і любила „вповідувати думки веселі і сумні" цьому інструментові, тож не без підстав дехто добачує багато автобіографічних рис Лесі Українки у постаті Насті.

Музичні моменти, що характеризують внутрішній світ персонажів, зустрічаємо також у драмі-феерії Лесі Українки „Лісова пісня".

Дія „Лісової пісні" відбувається в прадавньому волинському лісі. Поряд із реальним життям у п'єсі відтворено світ народної фантастики. Поетизовані втілення сил природи — Мавка, Лісовик, Русалка, Перелесник... У художніх образах цієї драми-феерії, як і в народній творчості, реальний і уявний світ переплетені між собою. Зміст усієї п'єси пронизує оптимістична думка про вічність буття, про кінцеву перемогу творчого, вільного життя над підневільним, обмеженим.

Музичний хист Лукаша приносить йому кохання Мавки:

Бач, я тебе за те люблю найбільше,
чого ти сам в собі не розумієш,
хоч душа твоя про це співає
виразно-щиро голосом сопілки...

За задумом авторки, в „Лісовій пісні" повинні звучати тільки народні мелодії. Леся Українка сама підібрала 16 народних пісень для їх виконання у відповідних епізодах драми. Великого значення надавала письменниця стильовому, суто народному виконанню цих пісень, про що свідчить „Увага", додана до п'єси: „Усі ці мелодії належить грати „сольо", без оркестрового супроводу і без штучного аранжування; коли трудно переходити від одної мелодії до другої в такім порядку, як тут поставлено, без довгих і штучних модуляцій, то краще нехай вони відділяються одна від одної просто павзами, як то звичайно буває при грі сільських музик, бо саме тут і слід доховати сільського стилю, без зайвих хитрощів. Тільки якщо для того інструмента, що має імітувати сопілку, котрась мелодія не підходить по тону, то її може сам артист транспонувати вище або нижче, відповідно до того, як буде краще звучати і як буде легше переходити з мелодії на мелодію".

Як бачимо, Леся Українка дає точні фахові поради щодо музичного оформлення п'єси. Мелодії, що за задумом письменниці повинні бути виконані у п'єсі, це не зовнішня музична ілюстрація, а органічний елемент створених нею фантастичних картин. У своїх ремарках Леся Українка кладе великий натиск на те, щоб усі її завваги відносно музичного оформлення її п'єс були стисло респектовані.

В драмі „У пущі" музичні моменти відіграють також важливу ролю. Дія цієї драми відбувається у XVII столітті в Північній Америці, серед пуритан-емігрантів з Англії. Центральною постаттю драми є незрозумілий своїм оточенням скульптор Річард. Він, зневірений у своє післанництво, у своє мистецтво, співає:

„Куди ви зібрались так пізно в дорогу,
Мій Річарде, добрий мій пане"?
— Моя королево, моліться ви Богу,
то легше на серці вам стане.
„Ніч темна на морі, — пождіть хоч до рана,
Мій Річарде, добрий мій пане".

А у заключному монолозі з музикою, яку чути з-за сцени:

Грізні вигуки...
вони віщують вічну муку в пеклі.
Я в ньому вже й тепер... О!... відгук раю?
Він обіцяє вічний спокій... спокій,
та й годі... Я колись не хтів спокою...
Тепер я чую, сила в мене гине,
як цей акорд...

У драмі Лесі Українки „Одержима" героїня твору Міріям також передає свою душевну муку, якої не можна описати словами, тужливою мелодією:

Про все співати можна, а сказати слів не стає.

Музичні сцени в драмах Лесі Українки виконують важливу драматургічну функцію. Вони зв'язані з вузловими моментами розвитку сценічного конфлікту.

У драмі „Кам'яний господар" сцена балю в донни Анни служить фоном для зав'язки конфлікту між Командором і дон Жуаном. Причину до цього дає серенада дон Жуана, яку він співає донні Анні і текст якої натякає на підслухану розмову донни Анни з її подругою, донною Дольорес.

В драмі „Касандра" музична сцена також введена Лесею Українкою як важливий момент розвитку драматичної лінії.

Дія, як відомо, відбувається в Трої, за часів троянської війни. Грек Сіон, щоб здобути довір'я обережних і хоробрих троянців, пускається на хитрощі і під звуки музики жартівливої пісоньки споює їх вином.

З музикою пов'язані сюжети таких творів Лесі Українки, як „Оргія", „На руїнах", „Вавилонський полон" і драматична легенда „Орфеєве чудо". В цьому останньому творі письменниця не тільки втілює „через музику" свій творчий задум, але й висуває на перший плян силу виховного й організуючого впливу музичного мистецтва взагалі. Постать Орфея споконвіку пов'язана з всеперемагаючою силою музики.

Дія поеми „Орфеєве чудо" відбувається у старогрецькому місті Теби, що перебуває в облозі. Знесилені герої поеми, Зеф, Амфіон

(Закінчення на 27-ій стор.)

Р. Паклен

Уваги до статті Івана Франка »Тарас Шевченко«

Стаття нашого великого письменника, поета й критика Івана Франка написана з великим пієтизмом до геніяльного сина українського народу, Тараса Шевченка. Як і у всіх працях І. Франка, так і в цій статті ми помічаємо широту його літературних обріїв, обізнаність із світовим письменством та глибоку пошану до генія Шевченка.

Опублікована ця стаття нині[1], а написана була майже пів сотні літ тому й тому не дивно, що до неї нині слід додати деякі коментарі й уваги, бож протягом того часу не лише сталося дуже багато змін у житті нашого народу, не лише підпав деяким змінам його світогляд, але й шевченкознавство не стояло на місці, зокрема стали доступними різні архівні матеріяли, до яких раніше не було доступу.

Все сказане з'ясовує вичерпуючо, чому було б явищем просто ненормальним, коли б ми могли прийняти все, що в цій статті писав І. Франко, без жодних змін.

Поперше, в І. Франка поставлений надто сильний наголос на „мужицтві" Шевченка, в першу чергу на впливі М. Драгоманова, який відрізняв виразно „народну" літературу від літератури для „освіченої громади", для інтеліґентів.

Слово „народній" уживалося в ті часи на Наддніпрянщині в значенні „простонародний" або „людовий", але не в значенні „національний". **Над** літературою „народною", „українською" і „галицькою" мала стояти спільна „общеруська література", і в рямцях цієї концепції М. Драгоманов хвалив ті поезії Шевченка на побутові теми, які були близькі до народних пісень, але загалом стояв на становищі, що „Шевченко мало таки прикладав праці, щоб обробити свої писання, і мало знав добрі приклади артистичної роботи у других писателів („Громада" ст. 187) і тому, запевняв М. Драгоманов: „По формі Шевченкові поеми відстали від Пушкінових і Лєрмонтових так, як відстоїть нескорна поема малообразної людини від пильної праці чоловіка високообразованого" („Листи на Наддніпрянську Україну" ст. 59).

Звідти ж походять і думки про те, наче б то цей „мужик-самоук" захоплювався спочатку козацьким минулим, а потім під впливом панів-ліберáлів і бувших революціонерів, „прозрів" і став писати на соціяльні теми, відвернувшися від нашого минулого.

Однак тепер уже пора ствердити, що така концепція цілком помилкова. Нині вже не підлягає сумніву, що Шевченко мав достатню освіту, що він не лише скінчив високу школу з відзначенням, але й знав три чужі мови (серед них французьку), читав книги писані тими мовами і прочитав їх багато. На Україну приїхав він із цілком зформованим світоглядом і політичними переконаннями та не міняв їх.

Твердження, що Шевченко „на початку" наче б то „ідеалізує козаччину і її гетьманів, з походами та пожарами" і що ця „романтична наївність у поглядах на рідну історію уступила критиці" — показалося цілком помилковим!

Адже ж власне той Маркевич, під впливом якого наче б то мав Шевченко почати „критично" дивитися на наше минуле, те минуле сам ідеалізував і виявляв „романтичну наївність", пишучи:

Весело тагда нам било,
Сердце ліш вайною жіло
. . . . . .
Ви сокрились, сокрились блаженние годи!"

Шевченко кладе наголос **не на те,** що наче б то колись захоплювалися війною для війни,

[1] Стаття Івана Франка „Тарас Шевченко" була видрукована в попередньому числі нашого журналу („Овид" ч. 3, березень 1961 р.).

МУЗИКА В ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ....

(Закінчення з 26-ої стор.)

і Орфей, надаремне чекають допомоги від мешканців Теб. Орфей починає грати на свірілі тиху, тужливу пісню. І тут стається чудо: люди збігаються на звуки Орфеєвої гри і дружно беруться до роботи, щоб закласти камінням провали у мурах обложеного воротами міста. Коли ж Орфей перестає грати, люди знову покидають роботу. Отже, як тільки скінчилася гра, людей зразу опускає бадьорість і запал до праці.

Не від речі буде завважити, що у наші, так звані модерні, часи, музикою лікують різні недуги.

І Тарас Шевченко, і Іван Франко, і багато інших українських письменників і поетів прив'язували велику вагу до музики й музичного мистецтва, але не буде здається перебільшенням, коли скажемо, що так, як знала силу і значення музики Леся Українка, мало хто знав із найбільших навіть поетів і письменників світу.

не на те, що носили жупани, а на те, що наші предки „вміли панувати" („Іван Підкова") і тому „здобували і славу і волю", але тут же підкреслює, що й тоді „в Україні лихо танцювало" і „журба" — „мед-горілку **поставцем** кружала". Порівняймо обох авторів і побачимо, що у Шевченка **немає ідеалізації** козацтва, тільки є розуміння значення самостійности і „вміння панувати". „Гайдамаки" були вже в 1841 р. опубліковані, цебто на самому початку поетової творчости, а в них описує Шевченко повстання з такими **реалістичними** подробицями, що виключають будь-яку „ідеалізацію".

„І діти (гайдамаки) майнули
По горищах, по коморах,
По льохах усюди
Всіх уклали, **все забрали**..."
або „Найшли льохи, скарб забрали,
У ляхів кишені
Потрусили...

А про гайдамацьке повстання в цілому говорить теж без найменшої ідеалізації, бо порівнює його до Вартоломеївської ночі в Парижі, а до того додає:

„Тяжко глянуть, а згадати —
так було і в Трої,
Так і буде!"

Отже, тут не може бути мови про якусь „наївну ідеалізацію", як теж не може бути мови про те, що змінилися погляди Шевченка на наше минуле.

Сім років пізніше написав Шевченко твір, відомий під назвою „Вибір гетьмана". У нім є **таке ж** відношення до козацтва, таке ж захоплення **моментом волі,** суверенним ставленням до подій, як і в перших віршах.

Ще пізніше написана поема „Гетьман Дорошенко", а потім „Удовиця". В тому ж 1849 році писано „Хіба самому написать" і в цьому, повному трагізму, вірші признається Шевченко:

„Та іноді старий козак
Верзеться грішному — вусатий,
З своєю волею мені
На чорнім вороні-коні".

З наведених цитат ясно, що нині твердження про те, нібито Шевченко почав інакше дивитись на наше минуле, а зокрема на козаччину, не може бути прийняте. Слова ж з „Посланія" про гетьманів стосуються **не до всіх** гетьманів, а тільки до таких, як Брюховецький чи Тетеря, і писані вони були в 1845 році, цебто **перед** написанням згаданих попереду творів.

Також не можна згодитися з твердженням, що Шевченко „не знайшов прихильного прийняття у тогочасній московській літературі тому, що та була, „зайнята філософією Гегеля, Ґете, мистецтвом для мистецтва" тощо.

Тим часом справа була в чомусь цілком іншому, а саме в боязні наслідків відродження української літератури. Чоловий московський демократичний критик, Бєлінскій, писав ясно „Што же касається до малоросіян, **то смєшно думать,** штоби із іх, впрочєм прєкрасной, народной поезіі моґло тєпєр што нібудь развітца... **Літєратурним** язиком малоросіян **должєн бить** язик іх образованого общєства — язик русскій (московська мова). Єслі в Малоросії можєт явітца велікій поет, **то нє іначє как под условієм, штоби он бил русскім** поетом, **сином Росії,** ґарячо прінімавшім к сердцу єйо інтєрєси" (Русская народная поезія" Бєлінскій. Твори. ст. 937). Цій умові аж ніяк не відповідала творчість Шевченка, ворога Росії, тільки тому Бєлінскій та інші взялися з запалом його нищити.

Нарешті справа з Кирило-Методіївським Братством.

Іван Франко має цілковиту рацію, коли коротко реферує наміри „братчиків". Сам ідеолог і творець цього „Братства" (яке звалося в дійсності „Славянскім Обществом"), М. Костомаров у своїй „Автобіографії" доповнив пояснєнням „Устав славянскаво общєства" (якому дуже загальниково намічено було його програму) так: „Ми почали уявляти собі всі слов'янські народи з'єднаними між собою в федерації... Федерація тільки по одних народностях не видалася нам зовсім придатною.. повстала думка про адміністративний поділ земель заселених слов'янським племенем **незалежно від того**, до якої з народностей належить це плем'я в тій чи іншій полосі заселеного ним простору... **В усіх** частинах федерації пропонувались **однакові закони та права...** „В іншій автобіографії зазначив Костомаров, що „для спільного порозуміння пропоновано **московську** мову" і „задумано на буруче, щоб **слов'янські народи прилучилися до Росії** й утворили з нею федерацію". Україна мала б бути поділена **на дві окремі частини, Київ** мав бути **екстериторіяльний".** А в „Законі Божому", чи т. зв. „Книгах Битія" є пункт 86 в якому переконує читачів, наче б то Україна **„любила** і поляків і москалів... не хотіла розбрататися... **хотіла, щоб усі жили вкупі**... однім союзі **нерозділимо і незмінимо** по образу Тройці Божої". Щодо того, чи хотіли „братчики" мати на чолі „федерації" провінцій (чи територій) царя, це дуже сумнівне, коли не неможливе, але що в ній ні один нарід, крім московського, не мав би фактичної самостійности, в цьому не можна сумніватися.

Погляди Шевченка були **цілковито відмінні** від наведених поглядів К-М. Братства і тому немає підстав не вірити твердженню М. Костом

(Закінчення на 31-ій стор.)

Соборний борщ

(Микола Понеділок, Видавництво Юліяна Середяка, Буенос-Айрес, 1960 рік.)

На тлі наших сірих буднів, помножених на загальну еміґрантську тугу за більш світлим майбутнім, кожна непересічна мистецька поява радує, наче промінь сонця з хмар, і той промінь гріє й заспокоює, розгладжує зморщки на чолі, примушує вдарити лихом об землю...

Цьогочасна складна і тяжка доба особливо потребує мистців, що у своєму світовідчуванні вміють синтезувати позитивні і негативні явища, показати їх такими, якими вони є насправді, викликати в читача реакцію зрозуміння й переконання, бо лише тоді читач відчує духове споріднення з мистцем і буде йому вдячний.

Микола Понеділок не деб'ютант. Його знає і любить українська читацька маса так само, як український глядач оваційно вітає того ж М. Понеділка на сцені за його блискучий рецитаторський хист.

Розглянемо недавно видану, грубеньку (бо аж на 400 сторінках) книжку письменника-гумориста, що сміється не для зубоскальства, не для того, щоб дати хвилинну розвагу читачеві, а щоб, так би мовити, ввести його в курс життя, навчити правильного сприймання подій.

Багате джерело для гумору дає М. Понеділкові совєтська преса. Пропагандивне хизування перед „капіталістичним світом" розбивається об гостру іронію колишнього підсовєтського громадянина.

Ось гумореска з промовистим заголовком „Сон рябої кобили". В ній М. Понеділок аналізує чергову збірку віршів відомого поета, Андрія Малишка, який запевнює своїх читачів, що нема на світі цікавішої книги, ніж Історія ВКП/б/. Цю Історію (від якої, до речі сказати, дохнуть мухи, а ми свого часу вивчали з таким смаком, наче б їли мило з олією), забувши про все і про всіх, студіює американець, що повертається з СССР. І коли вже американець приїхав до Нью-Йорку та ступив із тою цінною книгою в руках на сходіл, негайно оточили його „білі поліцаї і патрулі"... М. Понеділок слушно кпить: „Не розуміємо одного. Чого це поліцаї бігли аж на пристань оточувати й опечатувати ту книгу, коли вона, неоточена і неопечатана, стосами лежить по деяких червоних кіосках Нью-Йорку. Лежить, і ніхто на неї не звертає уваги"...

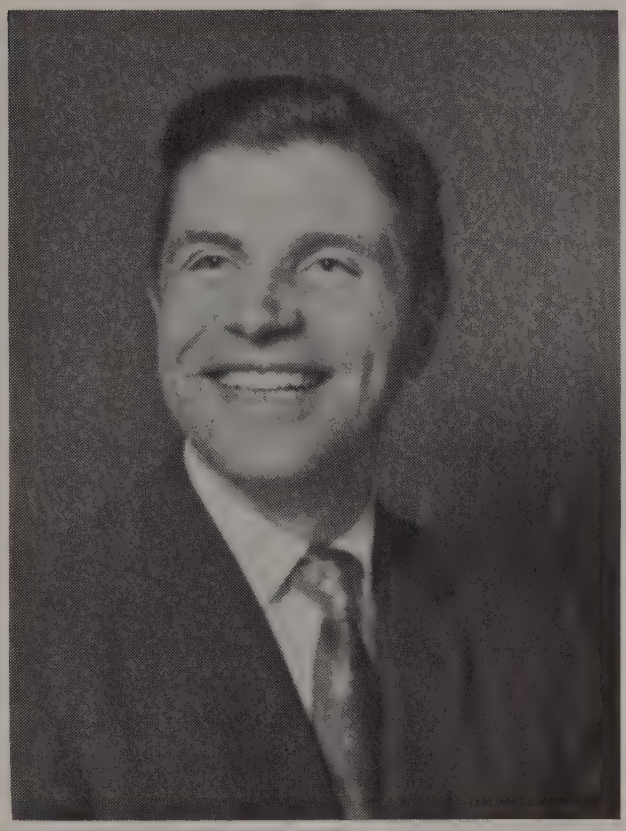

Микола Понеділок

Бо це ж, мовляв, „проклятий капіталістичний світ". А ось у „вільному, демократичному" світі, скажемо, книгу М. Понеділка справді оточили б міліціонери й емгебешники, а тоді спалили б та ще й попіл розвіяли б на вітрі.

Розглядаючи вірш „У ліфті", де поет Малишко зауважив на праці стареньку жінку-муринку і патетично вигукнув:

> Поцілувати натруджену руку
> Білу, чи чорну — немає біди.
> За материнську несказанну муку,
> За материнські великі труди. —

М. Понеділок каже: „Ми не мали б застережень до цього вірша. Ми теж поклонимося струдженій жінці-негритянці. Лише дивно, що поет приїхав аж до Америки, щоб уклонитися тяжко працюючій жінці. Чому спочатку не вклонишся, поете, нашим матерям на рідній землі, які придбали собі нові, досі незнані їм професії?! Схили своє чоло, поете, перед жінками, що носять телеграфічні стовпи по запорошених совєтських дорогах, які тягнуть шпали та залізні рейки. Здійми свого капелюха перед нашими сестрами, що в колгоспі на спинах переносять центнерові лантухи збіжжя. Поцілуй руки жінок, що мішають цемент, возять цеглу і корчують ліс. Вони теж заслуговують цього. А надто, поете, не забудь також піти до матерів і жінок-страдальниць, синів і мужів яких по тюрмах-засланнях розсипано. Піди до них, поете, і припади устами до їхніх обох долонь, вклонися їм аж по пояс. Бо їхні муки незміренні, їхнє горе несказанне. І лише тоді, коли вклонишся всім нашим мученицям, можеш приїжджати та із спокійною совістю шукати зубожених жінок закордоном".

Чудове поучення Малишкові! Під цим поученням підпишеться весь український народ та й інші народи, що населюють неозорий СССР.

Третій вірш „Життя" з тої Малишкової збірки присвячений голодові в... Детройті. За Малишком, діти американського пролетаріяту бі-

НОВА ПОЯВА

III-ій і IV-ий ТОМ

ТВОРІВ ЮРІЯ КЛЕНА

Тепер можна придбати наступні томи:

а) ЛІТЕРАТУРНА СЕРІЯ:

II Том — „ПОПІЛ ІМПЕРІЙ, ($3.65)

III том — НОВЕЛІ і СПОГАДИ, ($3.50)

***V* том — В. Шекспір: „ГАМЛЕТ" і „БУРЯ", ($3.50)**

Переклади, ілюстроване видання. (I том — ПОЕЗІЯ вийде з друку 1961 р.)

б) НАУКОВА СЕРІЯ: в трьох томах готується до друку.

Просимо замовлення слати на адресу:

KLEN FUNDATION, 179 Bathurst St.,

Toronto 2B, Ontario — Canada.

При гуртовому закупі 30% знижки.

гають по перехрестях доріг і жебрають милостиню. А дорослий (голодний) пролетар заходить до ресторану й благально простягає руку. Малишко пише:

Бо робітник у руку голу
Просив подать не кока-колу,
А щоб позбутися біди,
Хоч миску теплої бурди.

Гуморист, що живе в „голодній" країні Вашінґтона, зауважує: „Як міг американський робітник просити миску бурди, коли він взагалі не знає такої смачної страви? Коли б навіть усі американські газети оголосили конкурс на те, хто опише найдокладніше їжу під назвою „бурда", то крім утікачів із Совєтського Союзу, жодний мешканець Америки про неї не знав би... Коли ж пролунає слово „бурда", тобто ріденька юшка з кукурудзяної крупи та картоплі, ми без вагань пригадаємо собі країну безклясового суспільства — СССР. Це її національна страва."

Отже, Малишкові вірші, написані „із сльозою", у правдиво-іронічному розгляді М. Понеділка стають просто жалюгідними, бож ніхто, навіть і на рідних землях, не візьме їх за правду.

М. Понеділок не лише вміє писати гумористичні рецензії. Він спостережливий і гострий на язик також тоді, коли йдеться про еміґрантський побут. В цьому побуті він розрізняє два початки: позитивний і негативний. До позитивного належить самий факт перебування у вільному світі, коли бувші підсовєтські раби, після неймовірної нужди і страждань, нарешті дістали змогу жити по-людському, без „підтягування поясків" на штанях, без страху, що одного дня, чи ночі, тебе отак, ні сіло, ні впало, вкинуть у кам'яний мішок і судитимуть за те, про що ти ніколи й не думав. А з другого боку вчорашні гноблені на волі „загордились". Вони вже дивляться звисока на гірше від себе влаштованих, вони цураються своєї мови, починають забувати, яких батьків є дітьми... Пампушка відрубує закінчення свого прадідівського прізвища й називається „Пап", а пампушенята і галушенята, вміючи все ж таки говорити по-українськи, на запитання до них, принципово відповідають англійською мовою.

Очевидно, це явище не типове, але воно існує і дістає осуд від гумориста, бож сказано нашим геніяльним поетом: „І чужого научайтесь, і свого не цурайтесь." А особливо тепер, коли йде великий змаг між поневоленим Сходом і вільним Заходом, коли державно-політичні чинники країн, де осіли східні еміґранти, не те, що забороняють, а й заохочують **не забувати** мови батьків, своїх давніх традицій, бо ці традиції гарні, і дещо з них може бути сприйняте оточенням у чужій країні не без користи для цього оточення.

Відмінною рисою Понеділкового гумору є його глибокий ліризм. На протязі всієї книжки розлито оту ліричну теплоту, якою відзначаються мистці, що йдуть за покликом свого серця, а не інших „приходячих", калькуляційних ситуацій. У гумореснах М. Понеділка звучить хоч і не гоголівський, але теж „сміх крізь невидимі світові сльози". Ті сльози — над недосконалістю людського життя, його взаємовідносин, над усім тим, що захмарює наше небо.

Варто спинитися на останньому розділі книги під назвою „Армія". Це настільки досконалі образки ка сарняного воєнного совєтського по буту, що впоратися з ними міг лиш непересічний талант. І можна пов рити, що там нема перебільшенн бож совєтська касарня з її фізич ною, а на додаток ще й моральної муштрою, це справді жахлива інсти туція, і від гумористичного змалю вання її вона не стає лагіднішою.

Тому цілком зрозуміє і поділит читач настрій демобілізованого воя так змальований М. Понеділком:

„Наступного дня я попрощався касарнею. Ішов насуплений, недбали кроком, щоб принагідним спостеріг чам хоч трішки показати, що я за журений, нерадий, що вертаюся д рідного села, додому. А думко швидше хотілося проскочити воро й опинитись у місті. І крикнути простір, аж до хмар: Послухай усі, люди, ліхтарі, дерева, брук, вирвався з в'язниці. Я на волі. вільний".

З циклу коротких реалістичних г моресок випадає „Вертеп", величен ке, бо аж на 60 сторінок, за М. П неділком, „ліходійство". Можлив що йому належало б бути не „Соборному борщі", а в іншій збір відповідно достосованій.

Є деякі мовні огріхи в книжці, назагал „Соборний борщ" з цікавіст й залоленням читатимуть і ста ші й молодші українці, особливо що хоч трохи дихнули повітря „найвільнішої країни" і зможуть п рівняти його з повітрям інших кра

Перед М. Понеділком ще довг творчий шлях, на якому він бу невпинно рости і вдосконалюватис

А видавництву Юліяна Середя належить признання від українськ спільноти за те, що воно випусти у світ цікаву, легку до читання, ще й виховну книжку.

Трохи псує враження нечіткий дру та це вже стосується технічних, др карських огріхів. Все інше, в то числі й ілюстративне оформлен маестра Бориса Крюкова — на в сокому рівні.

А. Галан

Вийшла другим виданням

ЗБІРКА ПОЕЗІЙ

ЛОҐОС

СТЕПАНА РИНДИКА,

автора збірки оповідань

„ПРИГОДИ І ЛЮДИ"

Поезії — переважно сатиричні. Тверда обкладинка, тиснена золотом. **Ціна $2.50.**

Писати на адресу:

S. RYNDYK

1830 W. Chicago Avenue

Chicago 22, Ill.

або питатися у книгарнях.

Бібліотека Націоналогічної Літератури

Віктор Доманицький: 1. Націотворча роля гетьмана Мазепи; 2. Тарас Шевченко. Бібліотека Національної Літератури, випуск 1-2, Чікаго, 1960-1961.

Професор Доманицький розплянував серію випусків „Націологічної Літератури", призначеної для ширших кругів інтелігентних читачів. Вони особливо надаються своєю легкою формою викладу для самоосвіти в українознавстві для українського студентства, що вчиться в чужомовних школах та шукає синтетичного доповнення свого знання з історії своїх батьків. Бо й до кожного випуску додана важніша українська й чужомовна література, яка може допомогти зацікавленому у глибших студіях порушених у книжках фактів і проблем.

Перед нами два перші випуски, майже рівні, 100-сторінкові, а заповідь 3-го випуску „**Етапи розвитку науки про націю**".

Вже в передмові до 1-ого випуску автор виправдується, що він „не є істориком, ані за своєю освітою, ані за своїм фахом. За освітою є природником, із спеціялізацією в аґрономічних науках". Колись викладав аґрономічні дисципліни в Українській Господарській Академії в Чехословаччині та курси загальної соціології, соціології села й націології в Українському Вільному Університеті в Празі та Мюнхені. І оце друге призвання й спеціялізація проф. Доманицького дають йому титул і підставу до задуманого перегляду вибраних постатей і їх ідей та чинів, які формували націотворчий процес модерної доби української історії.

Завданням автора не було „заступити історика", тільки, користуючись кращими чужими працями, — істориків, шевченкознавців — вибрати з них найближчі до правди факти й соціологічною методою визначити синтетичні узагальнення-висновки.. За підставу для таких цілей свого досвіду нагромадив автор багатий матеріял із праць найкращих спеціялістів-істориків Мазепиної доби й передових шевченкознавців.

Здається мені, що було б доцільно, чи то в передмові до першого випуску, чи в короткому окремому розділі, з'ясувати читачеві, хочби в найлегший спосіб, питання ролі видатних постатей в історії так, як вона трактується в соціології, та може й навести деякі приклади-аналогії до націотворчої ролі тих постатей з нашої історії, що їх собі Шан. Автор намітив насвітлити. Не пізно було б доповнити це й у дальших працях, які напевно з інтересом привітає читач. .

І. Витанович

УВАГИ ДО СТАТТІ ІВАНА ФРАНКА „ТАРАС ШЕВЧЕНКО"

(Закінчення з 28-ої стор.)

марова, який значно пізніше оповідав: „Коли я повідомив Шевченка про існування братства, він одразу виявив готовість пристати до нього, але **до його ідей** поставився з великим запалом (обуренням?) **і з крайньою нетерпимістю, що стала вже тоді приводом до багатьох суперечок між мною і Шевченком".**

Це й зрозуміле, бож, як пізніше запевняв П. Куліш, „про кацапів у Шевченка було без краю багато сарказмів, приказок і анекдотів", а і всі його твори мають виразно антимосковський характер.

Шевченко був апостолом національної революції, гарячим прихильником ідеї відновлення української суверенної самостійної держави і палким ворогом „переяславської умови", цебто будь-якого союзу з Московщиною. Було б дивним і незрозумілим, коли б він погодився на програму Кирило-Методіївського Братства, але цілком нормальним і логічним було, що він поставився до цієї програми „з крайньою нетерпимістю".

Московська жандармерія початково помилилася і тому, що Шевченко був у добрих стосунках з багатьма з членів того „Общєства" і бував на сходинах, вирішила, що він є його членом. За часів Франка **не відомі були** матеріяли слідства над Шевченком і тому могли федералісти включити Шевченка в число „братчиків". Нині, коли після революції ці матеріяли були опубліковані, не можливо висувати навіть таке припущення.

Слідчі органи, перевівши дуже докладні доходження, переслухавши всіх і розглянувши забрані матеріяли, мусіли прийти до прикрого для них висновку, що вони помилилися!

Висновок слідства був такий:

„З огляду на надмірну пошану, що мали в відношенні і до Шевченка особисто і до його віршів усі україно-слов'яністи, спочатку здавалось, що він міг бути якщо не дієвою особою між ними, то знаряддям, яке вони хотіли використати в своїх замислах, але по-перше, ці замисли **були не настільки важні,** як видалось при першому погляді, а, подруге, Шевченко почав писати свої обурливі вірші ще в 1837 році., коли слов'янські ідеї ще не цікавили київських учених, **та вся справа доказує, що Шевченко до Україно-Слов'янського Общества не належав, а діяв окремо."** ..

Жодних доказів приналежности Шевченка до „братства" немає, натомість, як бачимо, є досить доказів його непричетности, а серед них найважніші такі: 1) цілковита протилежність поглядів згаданого „Слов'янського Общества", зафіксованих у його „Статуті", в „Книгах Битія" і свідченнях його ідеолога, до поглядів Шевченка, зафіксованих у його творах і 2) висновок слідчих органів.

Наведені коментарі конечні для сучасного читача, але вони не зменшують аж ніяк вартости статті Івана Франка, писаної тому пів сотні літ, цебто тоді, коли такі важливі матеріяли, як хочби „Справа Т. Шевченка", не були доступні для українських літературознавців, а в тому числі й для І. Франка.

ЗАГАДКИ

Великодня загадка

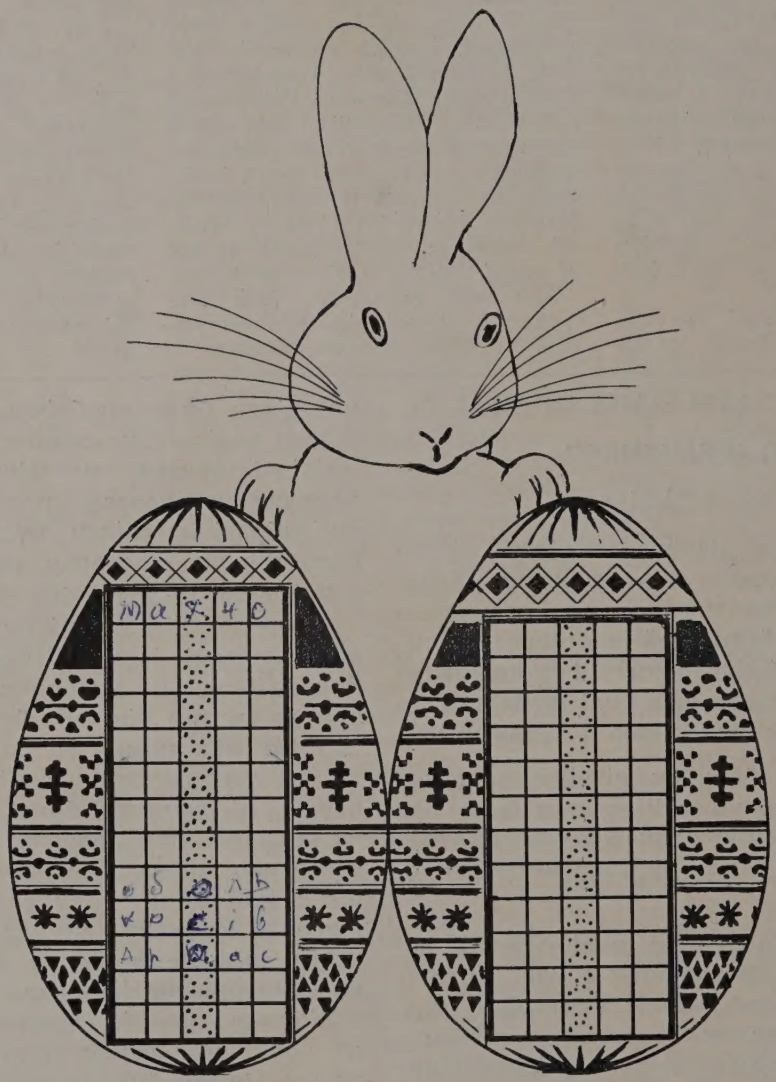

У хрестиківку поміщену на двох писанках умістити двадцятьп'ять слів із п'ятьох букв, після поданого значіння.

Середущий рядок дасть актуальну розгадку.

1. Російський анархіст, українського походження в роках визвольної боротьби на Україні
2. Кущ соснового лісу
3. Збір урожаю
4. Переділ в коморі на муку або збіжжя
5. Місцевість над рікою Бугом, місце перемоги Б. Хмельницького над поляками
6. Має кожна наша церква
7. Пора року
8. Апостол
9. Дрібна монета у старинних греків
10. Місто на Гуцульщині
11. Автор опери „Катерина"
12. Рід риби
13. Має кожна хата
14. Опера Пуччіні
15. Нахил робити комусь щось прикре, шкідливе
16. Герой грецької мітології, убитий Гераклем
17. Незаперечна правда, спеціяльно у церковних справах
18. Рибальський прилад
19. Рід збіжжя
20. Племінник
21. Красуня
22. Козак-герой, також ім'я полов вецького хана
23. Має кожний кінь, хиба що йо му обітнуть
24. Правило, норма, церковний за кон
25. Найхоробріший лицар старинно Греції

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

ВИДАЛО ТРИ НОВІ (досі ще не друковані) ОРИГІНАЛЬНІ ТВОРИ СЬОГОЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Юрій Тис
НА СВІТАНКУ
біографічна повість з життя Марка Вовчка.
Літературна й мовна редакція:
Ст. Риндик та І. Боднарук.
Сторінок 404
Ціна дол. 4.50

Софія Парфанович
ВІРНИЙ ПРИЯТЕЛЬ
(оповідання з життя домашнього кота з ілюстраціями для старших і для молоді)
Літературний і мовний редактор:
А. Юриняк.
Сторінок 208
Ціна дол. 2.50

Галя Лагодинська
ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ
(Мандрівка юности)
— повість —
Літературна й мовна редакція:
А. Калиновський та І. Боднарук.
Сторінок 256
Ціна дол. 3.00

Рекомендуємо нашим читачам цей гарний комплект нових літературних творів, що відзеркалюють наше минуле, з погідним українським духовим кліматом і благородним серцем української людини. Книжки читаються легко і з зацікавленням.

Усі три книжки видані люксусово (так само, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого), в твердій оправі, в імітації шкіри, з позолоченням, у мистецькому оформленні Оксани Мошинської.

Ціна всіх трьох книжок разом дол. 10.00

Замовлення приймаємо також без завдатку на сплати. Книжки висилаємо зворотною поштою.

Замовлення і гроші слати на адресу видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 West Chicago Avenue Phone EV. 4-3868 **Chicago 22, Ill., — USA.**

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.

Телефон: HU 9-0520

Приймає вкладки й дає позички

ПОЗИЧАЮЧИ на авто, на меблі, на задаток хати, на ремонт дому чи ін. платите в Кредитовій Кооперативі „САМОПОМІЧ“ лише дол. **48.75** відсотків від дол. **1.000.00** за один рік.

ПРИ ЦЬОМУ коштом **„Самопомочі“** забезпечується позичку до висоти дол. 10.000 на випадок смерти або цілковитої непрацездатности позичальника.

БЕРУЧИ в **„Самопомочі“** кредит на авто і даючи на її забезпечення свій тайтел (право власности) **не потребуєте ручителів.**

ПРИ ЦЬОМУ можете полагодити забезпечення авта від різних випадків.